

ELÄINAVUSTEINEN SANATAIDE

Ammattilaisten käsityksiä koira-avusteisen sanataidetyöskentelyn merkityksestä kehitysvammaisten nuorten sosiaalisessa hyvinvoinnissa

Nuorisotyön ja nuorisotutkimuksen pro gradu -tutkielma

Yhteiskuntatieteiden tiedekunta

Tampereen yliopisto

Nora Laine 4.9.2018

TIIVISTELMÄ

TAMPEREEN YLIOPISTO

Yhteiskuntatieteiden tiedekunta

LAINE, NORA: Ammattilaisten käsityksiä eläinavusteisen sanataiteen merkityksestä

Pro gradu -tutkielma, 63 s., 2 liites.

Nuorisotyö ja nuorisotutkimus

Ohjaaja Juha Nieminen

Syyskuu 2018

Pro gradu -tutkielmassa selvitetään eläinavusteisen sanataiteen merkitystä kehitysvammaisten nuorten sosiaalisessa hyvinvoinnissa. Tutkimusaineisto koostuu kolmen ammattilaisen haastattelusta ja Kerrotaan Koiralle -työpajan toiminnan havainnoinneistani. Tutkimuksen lähestymistapa aiheeseeni on fenomenologis-hermeneuttinen, joten ammattilaisten kokemukset ja omat havaintoni vaikuttavat tulkintoihini aiheen merkityksestä. Tarkempi tutkimuskysymykseni on: ”Millainen merkitys eläinavusteisella sanataiteella on kehitysvammaisten nuorten sosiaalisen hyvinvoinnin tukemisessa?”

Tutkimukseen osallistuneet kaksi ammattilaista ovat eläinavusteisen sanataiteen Kirjoitetaan-Koiralle® -menetelmän kehittäjät, ja kolmas ammattilainen on Kerrotaan Koiralle -työpajaan osallistuneiden kehitysvammaisten nuorten ohjaaja. Aineistonkeruumenetelmänä käytin teemahaastattelua, ja haastattelut toteutin yksilöhaastatteluina. Tutkimukseni toisena aineistona oli osallistumaton havainnointi, ja havainnointia toteutin kolmena kertana Kerrotaan Koiralle -työpajassa. Aineiston analysoinnissa käytin aineistolähtöistä sisällönanalyysia. Teoreettisena viitekehyksenä tutkimuksessani on sosiaalinen hyvinvointi ja eläinavusteinen sanataide.

Tutkimustulosten perusteella eläinavusteisella sanataiteella on positiivinen merkitys kehitysvammaisille nuorille. Kerrotaan Koiralle -työpaja osoittautui kehitysvammaisille nuorille mielekkääksi harrastustoiminnaksi, joka tukee heidän sosiaalista hyvinvointiaan. Koirien rento olemus ja läsnäolo vaikuttivat koko ryhmän ilmapiiriin ja helpotti nuorten keskinäistä vuorovaikutusta. Koirat toivat toimintaan iloisuutta ja näin ollen motivoivat nuoria toimintaan mukaan. Tarvittaessa koirat myös rauhoittivat ryhmän ilmapiiriä.

Avainsanat: Eläinavusteinen työskentely, eläinavusteinen sanataide, koiraavusteisuus, sosiaalinen hyvinvointi, fenomenologis-hermeneuttinen lähestymistapa, merkitys

ABSTRACT

TAMPERE UNIVERSITY

Faculty of Social Sciences

LAINE, NORA: Experts' views on the impact of animal-assisted word-art

Pro gradu -study, 63 pages, 2 attachments

Youth work and youth research

Instructor Juha Nieminen

September 2018

This pro gradu study explores animal-assisted word-art's impact in disabled youths' social wellbeing. Study material consists of three expert interviews and my own observations from Kerrotaan Koiralle workshop activities. Study approaches the subject from a hermeneutic phenomenology aspect, so experts' experiences as well as my own observations affect my interpretation about the subject's impact. The more accurate study question is "What impact does animal-assisted word-art have in supporting disabled youths' social wellbeing?"

Two experts participating in this study are the developers of animal-assisted word-art method Kirjoitetaan-Koiralle®, while third expert is the instructor of the disabled youth participating in the Kerrotaan Koiralle workshop. The method used in gathering data was theme-based interview, and the interviews were implemented as one-on-one interviews. The second dataset for this study was non-participating observation, which I implemented on three different occasions at a Kerrotaan Koiralle workshop. In the analysis I used data-based content analysis. Theoretical framework in my study is social wellbeing and animal-assisted word-art.

Based on the study results animal-assisted word-art is having a positive impact, based on the expert reviews and my own observations. Kerrotaan Koiralle workshop was found out to be pleasant recreational activity for the disabled youth and is therefore supporting their social wellbeing. The relaxed demeanor and presence of dogs influenced the whole group's mood and eased the peer-to-peer communication of the youth. Dogs brought joy to the activities and therefore motivated the youth to join the activities. When needed dogs also calmed the mood of the group.

Keywords: Animal-assisted work, animal-assisted word-art, dog-assistedness, social wellbeing, hermeneutic phenomenology study approach, impact

Sisällysluettelo

1. JOHDANTO	1
2. SOSIAALINEN HYVINVOINTI	3
2.1 Hyvinvointi yleisenä käsitteenä	3
2.2 Sosiaalinen hyvinvointi käsitteenä.....	6
2.3 Kehitysvammaisten nuorten hyvinvoinnin merkityksellisiä tekijöitä.....	10
3. ELÄINAVUSTEINEN SANATAIDE	11
3.1 Eläinavusteinen työskentely.....	11
3.2 Sanataide	14
3.3 Kirjoitetaan-Koiralle®	15
3.4 Tutkimuksia eläinavusteisesta työskentelystä.....	17
4. TUTKIMUSKYSYMYS JA TUTKIMUKSEN LÄHESTYMISTAPA	18
4.1 Tutkimuksen tehtävä ja -tutkimuskysymys	19
4.2 Fenomenologis-hermeneuttinen lähestymistapa.....	20
4.3 Merkitysten tutkiminen	24
4.4 Tutkimuskohteeseen liittyvä esiymmärrys	25
5. TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	26
5.1. Tutkimusmenetelmät	27
5.1.1 Teemahaastattelu	27
5.1.2 Havainnointi.....	28
5.2 Aineiston keruu	30
5.3 Laadullinen sisällönanalyysi analyysimenetelmänä ja aineiston analyysi	31
5.4 Tutkimuksen eettistä pohdintaa	35
6. TUTKIMUKSEN TULOKSET JA TULKINTA	37
6.1 Vuorovaikutuksen merkitys	39
6.1.1 Kommunikointi	39
6.1.2 Vuorovaikutus koirien kanssa.....	41
6.2 Ohjaajien ja ryhmän tuen merkitys	42
6.2.1 Avoin ilmapiiri.....	42
6.2.2 Empatia	43
6.2.3 Yhteisöllisyys.....	44
6.2.4 Oman toimijuuden vahvistaminen	45
6.2.5 Ryhmän muotoutuminen.....	46
6.3 Sosiaalisen toiminnan merkitys	48
6.3.1 Eläinavusteiset sanataideharjoitukset	48
6.3.2 Sosiaalisten toimintojen harjoitteleminen.....	50
7. POHDINTA	52

7.1 Tutkimustulosten pohdintaa.....	52
7.2. Tutkimuksen arviointia	54
7.3 Jatkotutkimusmahdollisuuksia.....	58
LÄHTEET:	59
LIITE 1 Saatekirje	64
LIITE 2 Teemahaastattelurunko	65

PRO GRADU –TUTKIELMAN KUVIOT JA TAULUKOT

KUVIOT

KUVIO 1: Laadullisen analyysin spiraali. s. 23

KUVIO 2: Aineistolähtöinen sisällönanalyysi. s. 32

KUVIO 3: Luokkien muodostuminen. s. 38

TAULUKOT

TAULUKKO 1: Havainnointilomake. s. 30

TAULUKKO 2: Esimerkki aineiston redusoinnista. s. 34

TAULUKKO 3: Esimerkki aineiston klusteroinnista. s. 34

TAULUKKO 4: Esimerkki aineiston abstrahoinnista. s. 35

1. JOHDANTO

Tutkielmani aihe lähti omasta kiinnostuksestani tutkia eläinavusteista työskentelyä. Ikäheimon mukaan (2013, 10) eläinavusteisen työskentelyn käyttäminen on lisääntynyt Suomessa 2000-luvun aikana. Erilaiset tutkimukset ovat osoittaneet, että jo pelkkä eläimen läsnäolo voi saada aikaan ihmisessä rauhoittavia vaikutuksia. Samalla on havaittu, että eläimen kosketus ja läheisyys tuovat lohtua ja tukea. (Green Care epv.1.)

Olen tutustunut eläinavusteisesta työskentelystä tehtyihin tutkimuksiin ja huomannut, että eläinavusteista työskentelyä on tutkittu aiemmin sosiaalityön, sosiaalipsykologian ja kasvatustieteiden näkökulmasta, mutta nuorisotutkimuksen puolella eläinavusteista työskentelyä ei ole juurikaan tutkittu. Tutkimukseni on laadullinen ja kohdistuu Kirjoitetaan-Koiralle® -menetelmään, joka on sanataidekasvattajan Veera Vähämaan ja eläinavusteisen valmentajan Maarit Haapasaaren kehittämä menetelmä. Menetelmään osallistuvia nuoria tai vanhoja kannustetaan suulliseen ja kirjalliseen ilmaisuun sanataiteen keinoin (Hali-Koira epv). Sanataiteen opetuksessa tavoitellaan kielellisen ilmaisun ja mielikuvituksen rikastuttamista. Sanataidetyöskentelyssä kirjoittamisen ja kirjallisuudentuntemuksen avulla kehitetään ajattelutaitoja ja eläytymiskykyä, sekä laajennetaan ilmaisuvaroja ja autetaan etsimään omaa persoonallista ilmaisutapaa. Samalla vahvistetaan oppijoiden identiteettiä. (Opetushallitus epv.)

Tutkimuksessani pyrin ymmärtämään merkityksiä siitä, millaisia mahdollisuuksia eläinavusteinen sanataide tuo kehitysvammaisten nuorten sosiaalisen hyvinvoinnin tukemiseen. Tutkin teemahaastattelulla kolmen ammattilaisten kokemusta eläinavusteisen sanataiteen merkityksestä. Haastatteluiden lisäksi havainnoin Kerrotaan Koiralle -työpajan toimintaa, ja vertaan havaintojani ammattilaisten haastattelussa antamiin vastauksiin.

Tutkimukseni teemat muodostuvat sosiaalisen hyvinvoinnin teorian ympärille, ja näin ollen ensimmäisessä luvussa luon katsauksen sosiaalisen hyvinvoinnin teoriaan. Ensin käsittelen hyvinvointia yleisenä käsitteenä, minkä jälkeen syvennyn tarkastelemaan sosiaalisesta hyvinvoinnista muodostuvia teemoja, jotka esiintyvät tutkimuksessani. Tutkimukseni kohdejoukkoa ovat kehitysvammaiset nuoret, ja sen vuoksi avaan vielä yleisesti kehitysvammaisten nuorten hyvinvoinnin kannalta merkityksellisiä tekijöitä.

Toisessa luvussa esittelen eläinavusteista sanataidetta. Aihetta lähestyn ensin kuvaamalla eläinavusteista työskentelyä laajemmin, minkä jälkeen käsittelen sanataidetta tarkemmin. Tämän jälkeen esittelen Kirjoitetaan-Koiralle® -menetelmää, ja käyn läpi aiempia eläinavusteisesta työskentelystä tehtyjä tutkimuksia.

Kolmannessa luvussa kuvaan tutkimukseni taustaa. Aluksi esittelen tutkimustehtävän ja -kysymyksen. Laadullisen tutkimukseni aihetta lähestyn fenomenologis-hermeneuttisen tutkimusotteen kautta, ja esittelen sen vuoksi tarkemmin fenomenologis-hermeneuttista lähestymistapaa. Tutkimukseni pohjautuu merkityksiin, ja näin ollen avaan merkityskäsitettä vielä erikseen omassa alaluvussaan. Esiymmärrykseni muodostumista kuvaan myös omassa alaluvussaan. Tämän jälkeen käyn läpi neljännessä luvussa tutkimuksessani käytettävät tutkimusmenetelmät: aineistonkeruun, analyysitavan eli aineistolähtöisen sisällönanalyysin ja aineiston analyysin toteutuksen. Käsittelen tässä luvussa vielä viimeisenä tutkimuksen eettisyyttä.

Viidennessä luvussa esittelen tutkimuksen tuloksia. Tämän jälkeen etenen pohdintalukuun, jossa käsittelen vielä kertaalleen tutkimustuloksia, ja pohdin tutkimukseni luotettavuutta sekä jatkotutkimusmahdollisuuksia.

2. SOSIAALINEN HYVINVOINTI

Tässä luvussa käsittelen sosiaalista hyvinvointia ensin yleisen hyvinvointi käsitteen kautta, ja sitten Pro gradu -tutkielmassani esiintyvien sosiaalisen hyvinvoinnin teemojen pohjalta. Viimeisessä alaluvussa käyn läpi vielä kehitysvammaisten nuorten hyvinvoinnin kannalta merkityksellisiä tekijöitä. Tutkin eläinavusteisen sanataiteen merkitystä nuorten sosiaalisen hyvinvoinnin tukemiseen, joten sosiaalisen hyvinvoinnin teoreettisen viitekehyksen tarkempi määrittely auttaa hahmottamaan sitä kontekstia, johon merkittävyys tutkimuksessani paikantuu.

2.1 Hyvinvointi yleisenä käsitteenä

Hyvinvointitutkimuksen kenttä on hajanainen ja laaja-alainen. Useimpia hyvinvointitutkijoita kuitenkin yhdistävät monet toisiinsa kytkeytyneet asiakokonaisuudet: ymmärrys hyvästä elämästä, hyvinvoinnin arvot, ajatus hyvinvointivajeiden välttämisestä, hyvinvoinnin suhteellisuus, hyvinvointia koskevan informaation tiivistäminen, hyvinvoinnin monitieteellisyys ja hyvinvointierojen epäoikeudenmukaisuus (Saari 2011, 11). Hyvinvointi vaatii yksilön omia resursseja, mutta myös yhteiskunnan resursseja. Resurssien perusteella muodostuvat ne elinolot, jotka ilmenevät jokapäiväisen arjen näyttämönä. Pohjoismaiset hyvinvointivaltiot perustuvat siihen, että vastuu resursseista ja kansalaisten hyvinvoinnista on valtiolla ja kunnalla. Valtio vastaa sosiaaliturvasta, aineellisesta elintasosta, jolloin kunnille jää vastuu palveluiden järjestämisestä. (Pajukoski 2002, 54.)

Hyvinvointia voidaan tarkastella koko yhteiskunnan tasolla tai vain yksilön näkökulmasta käsin. Makrotason tarkastelusta puhutaan silloin, kun hyvinvoinnin käsitettä lähestytään koko yhteiskunnan tasolla. Yksilötason tarkasteluja kutsutaan puolestaan mikrotason tarkasteluiksi. Mikrotason tarkastelussa asiaa lähestytään yksilön omien näkemysten, tunteiden ja kokemusten pohjalta. Makrotason tarkastelut perustuvat useimmiten tilastotietoihin. Mittareina makrotason tarkasteluihin käytetään muun muassa bruttokansantuotetta tai erikseen laadittuja elintason ja elämisen laadun

indikaattoreita. (Hjerppe 2011, 212.) Pajukosken (2002, 55–56) näkemyksen mukaan hyvinvointia voidaan arvioida myös havainnoimalla ihmisten tai ryhmien hyvinvointia ulkoapäin (objektiivinen hyvinvointi), tai tutkimalla ihmisten omaa kokemusta hyvinvoinnista (subjektiivinen hyvinvointi).

Erik Allardt on tutkinut hyvinvointia 1960-1970 -luvuilla. Allardt on yhdistänyt tutkimuksissaan objektiivisia elinolomittareita, subjektiivisia elämänlaadun piirteitä ja onnellisuuden kokemuksia. Allardtin hyvinvoinnin käsite-erottelu - elintaso (having), yhteisyyssuhteet (loving) ja itsensä toteuttamisen muodot (being) - esiintyy alan kirjallisuudessa usein. (Simpura & Uusitalo 2011, 115.) Allardtin (1976, 40–41, 43, 47, 50) näkemyksen mukaan elintasoon (having) kuuluu ihmisen tulot, terveys, asumisen taso, koulutus ja työllisyys. Elintason arvot ovat perustavia hyvinvoinnin kannalta, koska alhainen elintaso vaikuttaa ihmisen koko käyttäytymiseen ja sosiaaliseen organisaatioon. Yhteisyyssuhteet (loving) pitävät sisällään paikallisyhteisyyden, perheyhteisyyden ja ystävyysuhteet. Ihmisellä on luonnostaan solidaarisuuden ja toveruuden tarve tai jonkinlainen halu yleensä kuulua jäsenenä sosiaalisten suhteiden verkostoon, jossa toisistaan pitäminen ja välittäminen ilmaistaan. Yhteisyyssuhteet käsittävät myös sen, että yksilöllä on rakkauden ja hellien suhteiden tarve. Itsensä toteuttaminen (being) sisältää arvonannon (status), korvaamattomuuden, poliittiset resurssit ja mielenkiintoisen vapaa-ajan toiminnan toteuttamisen. Tekeminen on itsensä toteuttamisen edellytys. Elintason osatekijät ilmaisevat sen, mitä jokainen ihminen tarvitsee. (mt.)

Elämänlaadun käsitteen yhteydessä korostetaan hyvinvoinnin muodostumista ihmisen biologisesti, psykologisesti tai sosiaalisesti ohjautuvien tarpeiden kautta, näitä tarpeita pidetään objektiivisina käsitteinä tai tekijöinä. Jonkin verran on myös käytetty subjektiivisen elämänlaadun käsitettä, jonka mukaan yksilö määrittelee itse oman hyvinvointinsa tason. (Kainulainen 2011, 156.) Nykyään kiinnostus ihmisen onnellisuuteen hyvinvointia koskevissa tutkimuksissa on lisääntynyt.

Onnellisuuden tutkija professori Markku Ojanen (2001, 52–56) on kehittänyt tyytyväisyyden asteikkoa, jonka avulla voidaan mitata ihmisten onnellisuuden kokemusta. Toiveet, odotukset ja vaatimukset kietoutuvat monin tavoin ihmisen arvoihin omasta onnellisuudestaan. Nykyään odotusten ja vaatimusten kuilu on kasvanut. Sata vuotta sitten tyytyväisyys ja onnellisuus olivat luultavasti nykyistä matalammalla tasolla ja ihmisten odotukset olivat hyvin realistisia; paremmasta ei

tiedetty. Esimerkiksi maanviljelijä odotti hyvää satoa ja ehkä vähittäistä vaurastumista. Vaatimukset olivat siis sellaisia kuin olivat jo kauan olleet. Ne olivat viritetty tiukoiksi, mutta eivät mahdottomiksi. (Ojanen 2001, 52–56.)

Nykyajalle taas on ominaista, että ihmisten odotukset ovat aika suuria. Länsimaista ajattelua virittää uskomus, että jokaisen on mahdollista kehittyä ja päästä eteenpäin elämässään. Voimme saada rahaa, menestystä ja vaikutusvaltaa. Vaikka emme saisi lisää rahaa, voimme muuten kehittyä ja kypsyä ihmisinä. Ihmisten onnellisuus näyttää toisaalta riippuvan hetkellisistä mielihyvän kokemuksista, toisaalta moneen suuntaan tapahtuvista vertailuista. Onnellisuus on monin tavoin suhteellista. Siihen vaikuttavat henkilön aiemmin kokemat onnen ja tuskan kokemukset, vertailu toisten kokemuksiin, ja peilaaminen omiin odotuksiin, vaatimuksiin ja toiveisiin. Kaikki tämä tapahtuu paljolti ihmisen itsensä tiedostamatta. Vertailut ovat joskus tietoisia, mutta useimmiten kuitenkin tiedostamattomia. Suhteellisuus näkyy myös siinä, että onnellisuuden kokemus on hyvin yksilöllistä. Onnenlähteet vaihtelevat suuresti. (mt.)

Sosiaalista hyvinvointia tarkasteltaessa on syytä ottaa huomioon sosiaalisten suhteiden ja verkostojen, sekä sosiaalisen pääoman merkitys. Ruuskasen (2015, 214) mukaan sosiaalisten suhteiden ja verkostojen taloudellinen merkitys on 2000-luvulla muodostunut yhdeksi keskeisistä yhteiskuntatieteiden tutkimuskohteista. Sosiaaliset suhteet nähdään yhä useammin yksilön tai yhteisön voimavarana, joka koneiden ja laitteiden tavoin tuottaa verkoston jäsenilleen hyvinvointia. Verkostoista puhutaan nykyisin sosiaalisena pääomana. Usein sosiaalisen pääoman käsitteellä tarkoitetaan juurikin sosiaalisia verkostoja, sekä niihin liittyviä normeja ja luottamusta. Nämä tekijät edistävät verkostoon kuuluvien ihmisten kykyä hyödyntää omia voimavarojaan ja toimia yhdessä. (mt.)

Sosiaaliseksi pääomaksi voidaan lukea myös äänestäminen ja muu yhteiskunnassa vaikuttaminen sekä erilaisiin yhdistyksiin, harrastusseuroihin ja vapaaehtoistoimintaan osallistuminen. Pohjoismaita pidetään esimerkkeinä maista, joissa on runsaasti sosiaalista pääomaa. Sosiaalisella pääomalla, yhteisöllisyydellä, voidaan parhaimmillaan tuottaa hyvinvointia. Tämä hyvinvointi näkyy esimerkiksi terveydessä, taloudellisena ja sosiaalisena turvallisuutena, parempina koulusaavutuksina sekä vähäisempänä rikollisuutena. (Fors & Vatula-Pimiä 2014, 251–252.)

Sosiaalisena pääomana voidaan pitää hyvin monentyyppisiä asioita. Se voi sisältää verkostoon sidottua tietoa, asiantuntijuutta, osaamista tai yhteisön luomaa synergiaa. Kyse on inhimillisistä, kulttuurisista ja intellektuaalisista voimavaroista, joiden avulla voidaan saavuttaa esimerkiksi sosiaalisia innovaatioita. Sosiaalisen pääoman kehittymisen kannalta tärkeitä asioita ovat verkostoitumisen rakenteelliset, kognitiiviset ja yhteistyösuhdetta korostavat ulottuvuudet. Rakenteellisella ulottuvuudella tarkoitetaan sosiaalisen vuorovaikutuksen rakennetta, eli yhteistyökäytäntöjen kokeilua ja rakentamista, sekä pyrkimystä yhteisön luomiseen. Verkoston kognitiivinen ulottuvuus pitää sisällään yhteisen kielen, verkoston sisäisiä koodeja tai jaettua visiota yhteistyöstä. (Korhonen 2005, 203.)

Robert Putnamin (1993, 167) teoksessa *Making Democracy Work: Civic Traditions in Modern Italy* käsitellään sosiaalista pääomaa yhteisöllisen näkökulman kautta. Sosiaalinen pääoma muodostuu pääosin luottamuksen, eikä yhteisön jäsenten hyvinvoinnin kautta. Sosiaalisen pääoman avulla yhteisön jäsenet pystyvät saavuttamaan asioita, joihin heillä ei olisi muuten mahdollisuutta. Esimerkkinä maatalousyhteisö, jossa yhden maanviljelijän heinät paalaa toinen maanviljelijä, ja vastavuoroisesti työkaluja jaetaan maanviljelijöiden kesken. Tässä ympäristössä sosiaalinen pääoma siis mahdollistaa molempien viljelijöiden töiden hoitamisen vähemmällä fyysisellä pääomalla. Sosiaalisen organisaation ominaisuudet, kuten luottamus, normit ja verkostot, voivat siis parantaa yhteiskunnan tehokkuutta. (mt.)

2.2 Sosiaalinen hyvinvointi käsitteenä

Hyvinvointia käsittelevän kirjallisuuden ja tutkimusten pohjalta olen muodostanut tutkimukseni kannalta olennaisia teemoja, joiden kautta tarkastelen sosiaalista hyvinvointia tarkemmin. Teemat ovat vuorovaikutus, empatia, yhteisöllisyys, ympäristö ja toiminta.

Ikosen (1998, 417) mukaan tarkasteltaessa ympäristöä sosiaalisessa hyvinvoinnissa, on syytä ottaa huomioon ympäristöjen jaottelu. Fyysinen ympäristö koostuu rakennetusta ja luontoympäristöstä. Sosiaaliseen ympäristöön taas puolestaan

kuuluvat ihmiset, heidän keskinäinen kanssakäyntinsä, yksilön vaikutusmahdollisuudet ympäristöön sekä ihmisten arvot ja normit. Psyykkiseen ympäristöön vaikuttaa tieto, joka välittyy fyysisen ja sosiaalisen ympäristön kautta. Tähän liittyvät tunteenomaisesti koettavat asiat kuten pelko, viihtyisyys ja turvallisuus. Fyysinen, sosiaalinen ja psyykinen ympäristö ovat keskenään jatkuvassa vuorovaikutuksessa. (Ikonen 1998, 417.)

Mikäli halutaan keskittyä parantamaan ihmisten hyvinvointia sosiaalisen ympäristön näkökulmasta, silloin parannuskeinot liittyvät yhteisöllisyyteen, toimintaan, työhön ja harrastuksiin sekä turvallisuuteen. Hyvässä sosiaalisessa ympäristössä yhteisöön liittyminen on vaivatonta. Siinä tulee olla mahdollisuuksia niin ihmisten tapaamiseen ja yhteistoimintaan, kuin myös lepoon ja omaan rauhaan. (Tapaninen, Kauppinen ja Kivinen 2002, 41.) Yhteisöllisyyden tunnusmerkeiksi Fors & Vatula-Pimiä (2014, 253) esittävät kuulumisen yhteisöön, toiminnallisuuden, vaikutusmahdollisuudet, ihmisten välisen vuorovaikutuksen, vapaaehtoisuuden ja ihmislähtöisyyden. Yhteisöllisyydessä on kyse dialogista, eli yhdessä työskentelystä yhteisen tavoitteen saavuttamiseksi. Yhteisöllisessä toiminnassa syntyy luontevasti innovaatioita, eli uusia oivalluksia ja ideoita. (mt.)

Sosiaaliset taidot vuorovaikutuksessa tarkoittavat sosiaalisesti arvostettua ja opittua käyttäytymistä. Yksilö on sosiaalisesti taitava, kun vuorovaikutus kyseisen henkilön kanssa koetaan myönteiseksi henkilökohtaisella tasolla. Toisaalta jos vuorovaikutus koetaan kullekin osapuolelle myönteiseksi tai ensisijaisesti muita hyödyttäväksi, pidetään yksilöä myös silloin sosiaalisesti taitavana. Usein vuorovaikutustaidot kuten aktiivinen kuuntelu, keskustelun aloittaminen, toisen tunteiden hyväksyminen, myötäeläminen ja -ymmärtäminen ymmärretään sosiaalisiksi taidoiksi. Sosiaalisiksi taidoiksi voidaan lukea myös itsekontrolli, ristiriitojen välttäminen, vaihtoehtoisten ratkaisujen kehittäminen, auttaminen ja konfliktien hallinta. (Kalliopuska 1995, 8.)

Sosiaalisista ihmissuhteista on kyse silloin, kun vuorovaikutus ihmisten kesken on toistuvaa ja vastavuoroista ja toimintaan liittyy toisia koskevia odotuksia. Myönteiset ystävyys- ja ihmissuhteet ja niistä muodostuvat sosiaaliset verkostot tukevat koko eliniän ihmisen psyykkistä hyvinvointia. Sosiaalista vuorovaikutusta helpottaa tieto siitä, että kukin toimii suurin piirtein ennustettavalla ja tarkoituksenmukaisella tavalla. Vuorovaikutuksen laatuun vaikuttaa se, minkälaiset ovat yksilön omat asenteet ja odotukset itseään sekä niitä ihmisiä kohtaan, joiden kanssa hän on kanssakäymisessä.

Asenteet, odotukset ja aikomukset yhdessä ohjaavat yksilön tapaa käyttäytyä muita kohtaan. Toisaalta muiden ihmisten havainnot yksilön käyttäytymisestä vaikuttavat puolestaan heidän omiin odotuksiinsa ja arviointeihinsa sekä tästä yksilöstä, että heistä itsestään. Suuri merkitys sosiaalisessa vuorovaikutuksessa on ihmisen tunnepitoisilla havainnoilla sekä minäkäsityksellä ja ihmisen yleistyneellä tavalla suhtautua muihin ihmisiin. (Laine 2005, 140–141,143.)

Sosiaaliseen vuorovaikutukseen ja etenkin empatiaan liittyy läheisesti käsitteet minä, minäkuva ja emotionaalinen kompetenssi. Tarkastelen seuraavaksi vähän lähemmin näitä kolmea käsitettä. Laineen (2005, 22–24) näkemyksen mukaan minällä tarkoitetaan ihmisen todellisia ominaisuuksia ja se sisältää tiedostamattomia torjuttuja alueita, joita ei minäkäsityksessä ole. Joku ei välttämättä tunnista omaa aggressiivista käyttäytymistään, ja toinen taas saattaa pitää itseään huumorintajuksena, vaikka on aikamoinen tosikko. Näin ollen ihmisen minä ja minäkäsitys ovat päällekkäisiä, mutta eivät kuitenkaan sama asia. Minäkäsitys kuvaa yksilön omia kokemuksia itsestään, eikä siis aina välttämättä vastaa minän todellisuutta. Minäkäsitys, eli minäkuva, on ihmisen itsensä tiedostama kokonaisnäkemys itsestään, siis eräänlaista asennoitumista itseensä. Minäkäsitys on jäsentynyt, organisoitunut skeema itsestä, joka sisältää menneisyyden, nykyisyyden ja tulevaisuuden kokemukset ja havainnot yhdistettyinä arvoihin, asenteisiin, ihanteisiin ja tunteisiin. Sosiaalisessa vuorovaikutuksessa, kuten esimerkiksi kiusaamistilanteessa, yksilön sosiaalinen minäkuva on tärkein minäkuvan osa-alue. Sosiaalinen minäkuva kertoo, minkälaisena ihminen pitää itseään ryhmän jäsenenä. (mt.)

Kokonaisuudessaan minäkuva muodostuu yksilöllisistä, kulttuurisista ja sosiaalisista tekijöistä. Se muodostuu sekä sosiaalisessa vuorovaikutuksessa, että yksilön omissa henkilökohtaisissa, psyykkisissä prosesseissa. Yksilöllisiä tekijöitä ovat tajunnallisten ja henkisten toimintojen lisäksi muun muassa keho ja yksilön ja yhteisön suhde siihen. Sisäinen pyrkimys eheään, koko psyykeen ja olemassaolon kattavaan minäkokemukseen tekee yksilöstä subjektin. Syntynyt minuus toimii ikään kuin merkitysten lähteenä ja kokemuksen tulkintakehyksenä. Sen myötä syntyy ihmisen käsitys itsestään ja koko elämän ymmärrettävyydestä, mielekkyydestä ja hallittavuudesta. (Niemelä 2002, 77.)

Emotionaalisella kompetenssilla tarkoitetaan ihmisen taitoa käsitellä omia emootioitaan ja tunnistaa toisten emootioita sekä kykyä tulla toimeen omien ja toisten

emootioiden kanssa (Laine 2005, 64). Emotionaalista kompetenssia voidaan tarkastella eri näkökulmista. Kysymys on oivalluksesta, minkälaisissa tilanteissa ihminen itse esimerkiksi vihastuu, pelkää tai nolostuu, ja miltä kukin tilanne tuntuu itsestä, miten tila ilmaistaan ja miten sitä nimitetään, jotta asiasta voidaan puhua. Kaikki tämä sisältää itsetiedostusta, eli kykyä asettua ulkopuolisen asemaan ja tarkkailla omia emootioitaan ja käyttäytymistään. Emotionaalisten ilmausten itsesääntely merkitsee, että ihminen kykenee kontrolloimaan omia emotionaalisia reaktioitaan (neurofysiologisia, biokemiallisia, käyttäytymiseen liittyviä ja kognitiivisia) heitä kiihottavissa tilanteissa. (Laine 2005, 64.)

Kaikilla yhteisöillä on sääntönsä siitä, mitkä ovat hyväksyttäviä tapoja ilmaista emootioita. Erityisesti aggressioiden ilmaisemista pyritään ehkäisemään tai kanavoimaan sellaisilla tavoilla, jotka eivät häiritse sosiaalista elämää. Itsesääntely koskee myös positiivisia emootioita, kuten iloa ja ylpeyttä. Joissakin kulttuureissa näiden emootioiden liian avointa ilmaisemista jopa paheksutaan. Tätä kuvaavat esimerkiksi suomalaisen sanonnat: ”Itku pitkästä ilosta” ja ”Ylpeys käy lankeemuksen edellä.” Itsesääntely merkitsee, etteivät ihmisen sisäinen emotionaalinen tila ja ulkoinen esiintyminen aina vastaa toisiaan. Onnistuakseen vuorovaikutussuhteissa ihmisen tulee siis pystyä erottamaan sisäiset emootionsa niiden ulkoisesta ilmaisemisesta. Tämä on tärkeä osa sosialisatiota. (mt., 65.)

Empatia nähdään toisen yksilön tunteiden eläytyvänä ymmärtämisenä, mikä edellyttää toisen kokeman tunnetilan jakamista ja hetkittäistä samastumista hänen osaansa. Kyky aitoon empatiaan ilmentää psyykkistä kypsyyttä, jolloin toiseen ihmiseen uskalletaan suhtautua eläytyvästi ilman uhkaa tai pelkoa minän ja identiteetin menettämisestä. Aito empatia edellyttää suhteellisen tervettä itsetuntoa. (Kalliopuska 1990, 28.) Empaattinen kuuntelu tekee mahdolliseksi samalle aaltopituudelle pääsemisen toisen ihmisen kanssa. Empaattisessa vuorovaikutuksessa haluamme kuunnella ihmistä, joka haluaa jakaa kanssamme kokemuksiaan. (Kalliopuska 1995, 12.) Toisen kanssa keskustelussa saatamme vahvistaa puhujan sanomaa erilaisilla myötäreaktioilla, kuten esimerkiksi hymähtelyllä, päännököyksellä tai hyväksyvällä katseella. Elävällä katsekontaktilla voimme viestiä monenlaisia vihjeitä tunteista ymmärrykseen. Keskustelussa tulee kiinnittää huomio siihen ihmiseen, jolle haluamme puhua tai jolta haluamme kysyä neuvoa tai apua. Kiinnostuksen osoittaminen toiselle joko sanoin tai sanattomasti kehon viestin avulla on hyvin olennaista. (Kalliopuska 1995, 22.)

Tutkimuksessani sosiaalisen hyvinvoinnin tarkastelu tapahtuu Kerrotaan Koiralle -työpajassa, jossa toteutetaan sanataidetta koira-avusteisin menetelmin kehitysvammaisten nuorten kanssa. Olen kiinnostunut ammattilaisten kokemuksista siitä, miten eläinavusteinen sanataide tukee kehitysvammaisten nuorten sosiaalista hyvinvointia. Teemojen tarkempi määrittely auttaa rajaamaan ja hahmottamaan laajempaa teoreettista viitekehystä sosiaalisesta hyvinvoinnista. Tutkimuskohteeni merkityksen muodostumisessa keskiössä ovat yksilön näkemykset, tunteet ja kokemukset, jolloin sosiaalisen hyvinvoinnin tarkastelu ulottuu siis tutkimuksessani mikrotason tarkasteluun.

2.3 Kehitysvammaisten nuorten hyvinvoinnin merkityksellisiä tekijöitä

Kirsi-Marja Janhunen (2013, 101–102) on tutkinut “Kouluhuvinvointi nuorten tulkitsemana” -käsittelevässä väitöstutkimuksessaan nuorten ajatuksia ja käsityksiä kouluhuvinvoinnin tekijöistä. Tuloksissa ilmeni, että oppilaiden mukaan kaverit ovat tärkeitä joukkoon kuulumisen, kiinnittymisen sekä koulumotivaation ja viihtymisen kannalta. Oppilaiden näkemyksen mukaan koulukiusaaminen ja syrjiminen heikensivät eniten yhteisöllisyyttä, koska heidän mukaansa tärkeimpiä asioita nuoren elämässä on nimenomaan hyväksyntä joukkoon. Opettajilta odotettiin ammattitaidon lisäksi opettajapersoonallisuutta ja auktoriteettiolemusta. Auktoriteetti ei oppilaiden käsitysten mukaan tarkoita vain määräysvaltaa ja huutamista, vaan päinvastoin siihen sisältyy opettajan ymmärtäväisyys ja mukavuus. Oppilaiden mielestä vanhempien taustatuella on olennainen merkitys koulunkäynnin ja elämässä pärjäämisen kannalta. (mt.)

Kehitysvammaisten nuorten hyvinvointi muodostuu samoista tekijöistä, kuin muidenkin yhteiskunnan nuorten jäsenten hyvinvointi. Materiaaliset olosuhteet, ihmissuhteet sekä mukava toiminta muodostavat hyvinvoinnin kolmijalan, jota voidaan mitata esimerkiksi tuloilla, ammatilla ja koulutuksella, työssäkäynnillä, perheasemalla sekä osallistumisella. Monien kehitysvammaisten nuorten olosuhteet poikkeavat vamman vuoksi kuitenkin jonkin verran tavanomaisiksi miellettyistä olosuhteista. Vamma aiheuttaa toiminnallaan erilaisuutta, joka usein merkitsee muihin

nähdessä heikompaa lähtökohtaa tai asemaa. Vammaisten henkilöiden hyvinvointia eriteltäessä onkin syytä ottaa huomioon myös vamman aiheuttamia erityisolosuhteita hyvinvoinnin kannalta, elämänlaadun osatekijöinä. Tällöin tulee ottaa huomioon syrjintä ja syrjäytyminen, mahdollisuuksien eriarvoisuus ja osallistumisen ja osallisuuden rajoitukset, turvallisuus sekä itsemäärääminen. Vammaisten henkilöiden hyvinvointiin liittyy myös kokemuksellinen näkökulma; hyvinvointia on se, mikä koetaan sellaiseksi. Hyvinvointia tarkasteltaessa onkin syytä kuunnella vammaisia nuoria henkilöitä itseään. (Haarni 2006, 10–11.)

Suurella osalla vammaisista henkilöistä ei ole palkkatyötä, joten vapaa-aika ja mielekäs tekeminen korostuvat heidän elämäntavassaan. Harrastusten merkitys nähdään olennaiseksi elämänlaadun osatekijäksi vammaisten henkilöiden kohdalla. Yksilöitä kannustetaan erilaisten harrastusten pariin, ja heitä rohkaistaan osallistumaan myös virkistystapahtumiin. Vammaisten kohdalla mielekäs vapaa-ajanviettotapa voidaan ymmärtää ajankäyttöä jäsentävänä aktiviteettina, joka antaa asianomaiselle mielihyvää ja tunteen hauskaista tekemisestä. (Eriksson 2008, 77.)

Tutkimuskohteenani olevassa Kerrotaan Koiralle -työpajassa toteutettava toiminta on juurikin harrastustoimintaa kehitysvammaisille nuorille, missä harjoitellaan sosiaalisia taitoja sanataidetyöskentelyssä koira-avusteisin keinoin. Ryhmä kokoontuu kerran viikossa aina samaan aikaan ja samassa paikassa, ja siten tuo rutiinia kehitysvammaisten nuorten arkeen.

3. ELÄINAVUSTEINEN SANATAIDE

3.1 Eläinavusteinen työskentely

Eläinavusteista, ja etenkin koira-avusteista, työskentelyä toteutetaan monin eri tavoin. Kokonaiskuvan hahmottamiseksi käyn läpi tässä alaluvussa eläinavusteisen työskentelyn historiaa, terminologiaa sekä eläimen ja ihmisen välistä vuorovaikutusta. Kahilaniemi (2016, 18) mainitsee, ettei eläimen hyödyntäminen osana kuntoutustyötä

ole uusi keksintö. Florence Nightingale ymmärsi eläimen terapeuttisen potentiaalin jo 1800-luvun loppupuolella. Häntä pidetään yhtenä modernin hoitotyön edelläkävijöistä ja eläinavusteisen terapian syntyyn vaikuttaneista henkilöistä. Hän totesi sairaanhoidon kirjassaan, että pienet lemmikkieläimet auttavat vähentämään ahdistusta lapsilla ja aikuisilla, jotka asuvat psykiatrisissa hoitolaitoksissa. Eläinavusteinen terapia kasvatti näin ollen suosiotaan ahdistuksen hoitokeinona. 1930-luvulla Sigmund Freud alkoi hyödyntää koiransa psykoterapiaistuntojen apuna. Hän tulkitsi potilaan jännitystä sen mukaan, miten lähelle tai kauas hänen koiransa asiakkaasta jäi. Freud myös huomasi, että monet asiakkaista kommunikoivat koiran kautta, ja näin koira helpotti terapeutin ja asiakkaan välistä vuorovaikutusta. (Kahilaniemi 2016, 18.)

Lääkäri Boris Levinsonia voidaan pitää eläinavusteisen työskentelyn uranuurtajana ja “eläinavusteisen terapian isänä”, sillä hän ymmärsi jo vuonna 1961 ihmisen ja eläimen välisen yhteyden. Vuonna 1989 Delta-organisaatio, joka nykyään tunnetaan nimellä Pet Partners, loi eläinavusteiseen terapiaan sertifiointijärjestelmän, jolla eläinavusteista työskenteleviä tekeviä luokitellaan. Organisaatiolla on oma suosituksensa eläinavusteisesta terapiasta, jotka ovat nykyisin saatavilla kaikkialla Yhdysvalloissa. (mt.)

Eläinavusteisen työskentelyn käyttö on monipuolista ja käytössä on erilaisia termejä kuten eläinavusteinen työskentely, eläinavusteinen toiminta, eläinavusteinen terapia ja eläinavusteinen (erityis)opetus. Eläinavusteinen työskentely on eräänlainen kattotermi, joka sisältää niin terapiaa, toimintaa kuin opetustakin. (Ikäheimo 2013, 10.)

Eläinavusteinen terapia on tavoitteellista toimintaa, jossa eläin on osa hoitoprosessia. Käyntien pituus on terapiassa ennakkoon sovittu, ja ohjaaja on koulutettu terveyden- tai sosiaalihuoltolain asiantuntija. Eläinavusteisen terapian keskeisenä merkkipaaluna pidetään Boris Levinsonin kirjoittamaa teosta ”Pet-oriented child psychotherapy” (1969), jossa Levinson tuo ilmi näkökulmia lemmikkien käytöstä lasten psyykkisten häiriöiden psykoterapeuttisessa hoidossa. (mt, 11.) Eläinavusteinen erityisopetus voi sisältää eläinavusteista toimintaa tai terapiaa. Terapiaa voi tehdä asianmukaisen koulutuksen saanut (erityis)opettaja (erityis)opetuksen kouluissa tai luokissa. Toimintaa taas voi toteuttaa työskentelymuotoon perehtynyt opettaja kouluissa. (mt.)

Eläinavusteinen toiminta perustuu usein vapaaehtoistoimintaan. Eläimen ohjaaja voi olla koulutettu ammattilainen tai vapaaehtoinen. Vapaaehtoisen ei vaadita työskentelevän sosiaali- ja terveysalalla. Toiminta ei ole tavoitteellista, eikä käyntejä suunnitella samalla tavoin kuin eläinavusteisessa terapiassa. (Ikäheimo 2013, 10.) Eläinavusteista toimintaa ovat Suomessa muun muassa Suomen Karva-Kaverit, jotka käyvät esimerkiksi laitoksissa piristämässä asukkaiden arkea. Eläinavusteinen toiminta parantaa ihmisten omaa hyvinvointia, antaa virikkeitä ja nostaa elämänlaatua. (Green Care Finland epv.2.)

Eläinavusteisessa työskentelyssä on kansainvälisesti käytössä termejä: Animal-Assisted Interventions, Animal-Assisted Activity, Animal-Assisted Therapy ja Animal-Assisted (Special) Pedagogy. Yhteistä kaikelle eläinavusteiselle työskentelylle on se, että eläimen tulee olla toimintaan soveltuva. (Ikäheimo 2013 10–11.) Omassa tutkimuksessani käytän termejä: eläinavusteinen työskentely ja koira-avusteinen työskentely. Koen, että eläinavusteinen työskentely kuvaa hyvin tutkimukseni aiheen sisältöä. Koira on ainut eläin, jota tutkimuksessa käytetään, ja sen vuoksi voin myös käyttää nimitystä koira-avusteinen työskentely.

Ikäheimo (2013, 5) toteaa, että Suomessa on paljon ihmisiä, jotka haluaisivat olla lähellä eläintä ja pitää niitä kodeissaan. Heillä voi olla kuitenkin sairauksia, kuten vaikeita allergioita, muistisairauksia tai liikuntavaikeuksia, joiden vuoksi eläimen pitäminen ei ole mahdollista. Jotkut saattavat asua laitoksissa, jossa ei ole mahdollisuutta pitää eläimiä. Tuomalla eläin laitoksissa asuvien luokse, voidaan antaa toiselle ihmiselle paljon mielihyvää ja iloa. (mt.)

Eläimiä, etenkin koiria ja hevosia, käytetään laajalti terveyden- ja sosiaalihuollon sekä kasvatuksen apuna. Eläintä voi käyttää yksilö- ja ryhmätilanteissa tarpeen mukaan. Eläimen käyttäminen voi perustua vapaaehtoisuuteen, tai se voi olla ammattimaista tavoitteellista toimintaa. (Ikäheimo 2013, 7.) Fysioterapeutit ja toimintaterapeutit käyttävät eläimiä apunaan lasten, nuorten, vanhusten ja erityyppisten kehitysvammaisten hoidossa ja kuntoutuksessa. Psykoterapiassa eläintä voidaan käyttää asiakkaan hyvinvoinnin tukemisessa. Koiria käytetään myös kouluissa tukemaan oppilaiden opiskelua, ja joissakin kirjastoissa voi nykyään harjoitella lukemaan koiralle. (mt.)

Eläimen kanssa vuorovaikutuksessa oleminen on yksi sosiaalisen käyttäytymisen muoto. Vuorovaikutussuhteella on positiivinen vaikutus muun immuunijärjestelmän toimintaan ja kivun hallintaan, lisääntyneeseen luotettavuuteen sekä luottamukseen toisia henkilöitä kohtaan. Eläimen ja ihmisen välinen yhteys lisää molempien oksitosiinin tuotantoa sekä parantaa tutkimusten mukaan oppimista. (Kahilaniemi 2016, 19.) Howie (2015, 89) kuvailee toteuttamassaan eläinavusteisessa työskentelyssä koiranohjaajan olennaista taitoa, miten olla lähellä koira, koskettaa koira, pitää katsekontakti koirassa ja puhua koiralle, mutta silti saada asiakas tuntemaan niin kuin hän olisi kahden kesken koiran kanssa.

Pro gradu -tutkielmani yhteyshenkilö Maarit Haapasaari toteuttaa eläinavusteista työskentelyä omalla yrityksellään. Hän on ollut luomassa ja kehittämässä Suomen koira-avusteista vapaaehtoistoimintaa yli kymmenen vuoden ajan. Työskentelyssä mukana ovat olleet Haapasaaren berninpaimenkoirat Viljo-Valdemar, Bella-Riina sekä jo koirien taivaaseen menneet Väkky ja Rento. Haapasaari on tehnyt yhteistyötä monien kehitysvammalaitosten, vanhainkotien ja lastenkotien kanssa koira-avusteisen työskentelyn tunnettavuuden parantamiseksi. Haapasaari päätyi perustamaan oman Hali-Koira -yrityksen vuonna 2011, kun hän huomasi koira-avusteisen työskentelyn piirissä enemmän kysyntää vaativammasta, säännönmukaisesta ja suunnitelmallisemmasta koira-avusteisesta kehittämistyöstä. Hali-Koira -yritys kehittää ja toteuttaa koira-avusteista työskentelyä, jossa koiran avulla tuodaan iloa ja vahvistetaan ihmisen terveyttä ja sosiaalista hyvinvointia. Hali-Koirista jokainen rakastaa vieraiden ihmisten halaamista ja rapsutusta ja jokaisella on myös oma tärkeä ja erityinen paikkansa Hali-Koirana. (Halikoira epv.)

3.2 Sanataide

Sanataide on luovaa ja kielellistä ilmaisua. Sanataiteessa iloitaan kielellisyydestä, siis kaikesta siitä, mitä kielellä voi saada aikaan. Sanataidekasvatuksen merkitys kiteytyy kielen rooliin ihmisen oppimisen ja identiteetin perustana. Harrastajaa ohjataan näkemään kielen ja kielellisen ilmaisun merkitys oman minäkuvansa rakentamisessa. Harrastajaa myös rohkaistaan etsimään omaa, persoonallista ilmaisuaan. Oman

ilmaisun kehittämisen lisäksi tärkeää on myös toisten ilmaisun vastaanottaminen ja sen harjoittelu. Toisten tuotoksia ja omia kokemuksia niistä pitää osata arvioida, koska ne muodostuvat heijastuspinnan omalle tekemiselle. Sanataidekasvatuksen kulmakivi on fiktiiviset tekstit, tarinat, runot ja kaikenlaiset kertomukset, niiden tekeminen ja kokeminen. (Kruttsin 2005, 29–30.)

Sanataidekasvatuksessa on mahdollisuus huomioida erilaisten oppilaiden tarpeet ja suunnata tarvittaessa toimintaa kirjallisuusterapeuttiseen suuntaan. (Mäki 2009, 220.) Kirjallisuusterapeuttiset menetelmät soveltuvat hyvin työskentelymuodoksi esimerkiksi erityisryhmiin, joissa on kielihäiriöisiä lapsia ja nuoria, tai sellaisia jäseniä joilla on muita oppimis- tai keskittymisvaikeuksia. (mt., 221.) Kirjallisuusterapeuttiset tavoitteet ovat mahdollista johtaa sanataiteen yleisistä tavoitteista, ja painottaa niitä oppilaiden tarpeiden mukaan. Tällaisia tavoitteita ovat erityisesti havaintokykyjen harjaannuttaminen sekä ajatuksille ja mielikuvilla hahmon löytäminen, kokemusten jäsentelytaidon opetteleminen, persoonallisuuden ja luovuuden kehittäminen sekä sanataiteesta iloitseminen. (mt., 222.)

Yhtenä sanataideharjoituksena voi esimerkiksi olla kirjeen kirjoittaminen. Kirjeessä voidaan harjoitella asioita, jotka nuoret kokevat hankaliksi. Kirje on mahdollista osoittaa esimerkiksi kotieläimelle tai yhteisölle. Kirjeharjoitusten avulla nuoret käsittelevät usein ystävyys- ja seurustelusuhteitaan. Asioiden näkeminen toisen hahmon näkökulmasta, antaa mahdollisuuden uudenlaiseen ymmärrykseen ja anteeksi antamiseen. (mt., 247.) ”Sanataide herättää tunteet ja unelmat. Sanojen siivin lapset ja nuoret voivat matkata niin syvemmälle itseensä kuin monia kokemuksia rikkaampina maailmaan ja omaan tulevaisuuteensa.” (mt., 250.)

3.3 Kirjoitetaan-Koiralle®

Kirjoitetaan-Koiralle® -menetelmää on kehitetty vuodesta 2012. Ajatus koira-avusteisuuden ja luovan kirjoittamisen yhdistämiseen syntyi Veera Vähämaan ja Turun kaupungin lastenkulttuurisuunnittelijan, Leena Hiltusen yhteisessä kahvihetkessä. Hiltunen järjesti Vähämaan, Haapasaaren ja Hali-Koiran yhteiseen tapaamiseen, josta tuloksena syntyi Kirjoitetaan-Koiralle® -menetelmä.

Kirjoitetaan-Koiralle® -menetelmä on sanataiteilija ja sanataidekasvattaja Veera Vähämaan, ja eläinavusteisen valmentajan Maarit Haapasaaren kehittämä ja rekisteröimä menetelmä. Työskentelyssä lähtökohtana on, että lukeminen ja luova kirjoittaminen koira-avusteisessa työskentelyssä kasvattavat empatian kykyä. On tärkeää osata asettua toisen elävän olennon asemaan. Teemoitelluissa työpajoissa tutustutaan eläimeen ja sen aistimaailmaan, kommunikaatiotapoihin sekä kirjoitetaan pieni sanataideharjoitus, joka lopuksi puretaan osallistujien kesken yhdessä. Menetelmässä yhdistyvät luova oppiminen, ryhmätyö- ja vuorovaikutustaitojen kehittyminen sekä mielikuvituksesta nauttiminen. (Halikoiria epv.)

Menetelmä on sovellettavissa esimerkiksi erityistä tukea tarvitsevien ihmisten arjen iloksi ja se sopii myös muistisairaiden vanhusten toimintakykyä ylläpitämään (mt). Vuonna 2015 syksyllä Kirjan talo ry:n koordinoiman ja Suomen Kulttuurirahaston tukeman hankkeen turvin järjestettiin 14 Kerrotaan Koiralle -työpajaa erityiskoulun kielihäiriöisten lasten luokalla sekä erityistä tukea tarvitseville nuorille aikuisille. Toimintaa on jatkettu vuodelle 2016. (mt.)

Eläinavusteisen sanataiteen tuomat mahdollisuudet ovat moninaiset. He, joille kirjoittaminen ja itsensä ilmaiseminen on vaikeaa, iloitsevat usein mahdollisuudesta tehdä tietoisesti kirjoitusvirheitä, kirjoittaa puhekieltä ja luoda hassuja ilmaisuja. Heille, joille tekstin tuottaminen on jo ennestään sujuvaa, työpajat tarjoavat uusia ja erilaisia välineitä. Koiran kanssa vietetyn yhteisen ajan lisäksi, osallistujat oppivat aina jotain myös proosan tai lyriikan peruskäsitteistä, toisinaan siitä, kuinka moniaistisuus voi tuoda tekstiin lisäväriä, toisinaan taas metaforista ja vertauksista. Kirjoitetaan-Koiralle® -menetelmää voidaan toteuttaa myös suullisen kerronnan avulla. (mt.)

Moniin kehitysvammaisuutta aiheuttaviin oireyhtymiin liittyy erilaisia vuorovaikutuksen ja viestinnän kehityksen riskitekijöitä, jotka ovat niille ominaisia. Oireyhtymälle tyypilliset ja kunkin ihmisen yksilölliset ominaisuudet muokkaavat kehityksen myötä toisiaan keskinäisessä vuorovaikutuksessa monin tavoin, vahvistaen tai vaimentaen. Erilaisilla ympäristötekijöillä – kuntoutustoimet mukaan lukien – on tässä prosesseissa oma, merkittävä vaikutuksensa. (Launonen 2007, 86.) Eläinavusteiset sanataideharjoitukset ovat harjoituksia, joiden on tarkoitus jättää kirjoittajille keksimisen varaa ja liikkumatilaa. Joskus tehtävänä on kirjoittaa

postikortti Hali-Koiran kuvitteelliselta karkumatkalta, jonka kohteena voi olla vaikka Aurinko tai Amerikka. Kirjoitetaan-Koiralle® -työpajoissa käsialalla tai kirjoitusvirheillä ei ole mitään väliä. Koiran persoonallinen puhetyyli voi rakentua esimerkiksi Savon murteen tai kökköjen pateettisten lauseiden varaan. (Hali-Koira epv.) Tutkimuksessani esiintyneessä Kerrotaan Koiralle -työpajassa sanataideharjoitukset toteutetaan suullisen kerronnan kautta.

3.4 Tutkimuksia eläinavusteisesta työskentelystä

Norma Tiainen (2015) on opinnäytetyössään selvittänyt eläinavusteisen työskentelyn hyötyjä ja soveltamismahdollisuuksia erityispedagogisessa toiminnassa. Tutkimuksen kohteena olivat kaksi vaikeasti kehitysvammaista aikuista, ja tutkimusmenetelminä olivat osallistuva havainnointi ja avoin haastattelu. Koiran läsnäolo toi kehitysvammaisille aikuisille muun muassa iloa ja hyvinvointia, läheisyyttä ja turvallisuuden tunnetta. (mt.) Tiainen ei kuitenkaan tutkinut sanataidetta, jota omassa tutkimuksessani selvitän. Kohderyhmä on samankaltainen, mutta tutkimuksen näkökulma erilainen.

Linda Heino ja Kristiina Landén (2015) ovat tehneet Kirjoitetaan-Koiralle® -menetelmästä pro gradu -tutkielman. Heidän tutkimuksessaan haluttiin selvittää 6 opettajan ja yhden koulunkäyntiavustajan käsityksiä Kirjoitetaan-Koiralle® -menetelmän hyödyistä oppilaiden motivaatioon ja suoritukseen. (Heino & Landén 2015.) Haluan omassa tutkimuksessani antaa puheenvuoron Kirjoitetaan-Koiralle® -menetelmän kehittäjille, ja Kerrotaan Koiralle -työpajassa mukana olleelle kehitysvammaisten nuorten ohjaajalle.

Heidi Kihlström-Lehtosen (2009) pro gradu -tutkielmassa selvitettiin koiranomistajan kokemuksia koirasta, koiran vaikutuksista heidän elämäänsä sekä sitä, miten koirakokemukset vaikuttavat heidän toiminnalliseen hyvinvointiinsa. Tutkimukseen osallistui kahdeksantoista koiranomistajaa, jotka kirjoittivat koirakokemuksistaan. Koiranomistajat kokivat esimerkiksi, että koira toi mielihyvää ja onnellisuuden tunteita aitoudellaan. Tätä iloa haluttiin jakaa toisille kaverikoiratoiminnan kautta. (Kihlström-Lehtonen 2009.) Kihlström-Lehtosen tutkimuksessa näkökulma liittyi

myös ihmisten hyvinvointiin, mutta kyse ei ollut kuitenkaan eläinavusteisesta työskentelystä.

Linda Handlin (2010) on tutkinut väitöstutkimuksessaan ”Human-human and human-animal interaction. Some common physiological and psychological effects” imettäviä äitejä ja naispuolisia koiranomistajia. Tutkimuksessa kävi ilmi, että sekä ihmisten keskinäisessä vuorovaikutuksessa, että eläinten ja ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa havaittiin oksitosiinin vapautumista. Positiiviseksi koetussa koiranomistajan suhteessa oli positiivinen korrelaatio vapautuneen oksitosiinin määrään. (Linda Handlin 2010.) Handlinin väitöstutkimuksessa näkökulma eläimen ja ihmisen välisessä vuorovaikutuksessa on terveystieteellinen. Omassa tutkimuksessani kontekstina on sosiaalinen hyvinvointi. Eläimiin ja ihmisiin liittyviä Pro gradu -tutkielmia on tehty muitakin. Esittelen lisää tutkimuksia viimeisessä pohdintaluvussa.

4. TUTKIMUSKYSYMYKS JA TUTKIMUKSEN LÄHESTYMISTAPA

Tutkimukseni toteutan kvalitatiivisin eli laadullisin menetelmin. Kanasen (2008, 24–25) mukaan laadullinen tutkimus tarkoittaa mitä tahansa tutkimusta, jonka avulla pyritään ”löydöksiin” ilman tilastollisia menetelmiä tai mitään muitakaan määrällisiä keinoja. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa ei lähtökohtaisesti pyritä yleistykseen. Tarkoituksena on ilmiön kuvaaminen, ymmärtäminen ja mielekkään tulkinnan antaminen. Laadullisella tutkimuksella pyritään ilmiön syvälliseen ymmärtämiseen. Laadullisessa tutkimuksessa tutkittavan ja tutkijan välille liittyy suora kontakti; tutkija menee ilmiön pariin ”kentälle” haastattelemaan tai havainnoimaan. Tutkimusta tehdään oikeassa kontekstissaan. Laadullinen tutkimus on usein deskriptiivistä, eli kuvailevaa: tutkija on kiinnostunut prosesseista, merkityksistä ja ilmiön ymmärtämisestä, tekstien sanojen ja kuvien avulla. Tutkimusmenetelmät vaikuttavat saatuihin tuloksiin. (mt.)

Laadullinen tutkimusote soveltuu erityisen hyvin silloin, kun ollaan kiinnostuneita tapahtumien yksityiskohtaisemmista rakenteista ja tietyissä tapahtumissa mukana

olleiden yksittäisten toimijoiden merkitysrakenteista. Esimerkiksi silloin kun halutaan tutkia luonnollisia tilanteita, joita ei ole mahdollista järjestää kokeeksi, tai joissa ei voida kontrolloida kaikkia vaikuttavia tekijöitä. Tai kun halutaan saada tietoa tapauksiin liittyvistä syyseuraussuhteista, joita ei pystytä tutkimaan kokeen avulla. (Metsämuuronen 2001, 14.) Laadullisessa tutkimuksessa pyritään tarkastelemaan niitä merkityksiä, joita ihmiset eri ilmiöille antavat. Näin ollen laadullinen tutkimus liittyy läheisesti fenomenologiaan. (Puusa & Juuti 2011, 41.)

4.1 Tutkimuksen tehtävä ja -tutkimuskysymys

Tutkin eläinavusteisen sanataiteen merkitystä kehitysvammaisten nuorten sosiaalisessa hyvinvoinnissa. Eläinavusteisesta työskentelystä tehtyjä tutkimuksia lukiessani olen huomannut nuorten näkemysten ja kokemusten tutkimisen olevan yleisempää kuin muiden toimijoiden. Tämän vuoksi en omassa tutkimuksessani haastattele nuoria, vaan mielenkiintoni suuntautuu ammattilaisten kokemuksiin eläinavusteisen työskentelyn merkityksestä. Haastatteluiden lisäksi havainnoin ammattilaisten Kerrotaan Koiralle -työpajassa toteuttamaa eläinavusteista sanataidetta.

Tarkempi tutkimuskysymykseni on:

Millainen merkitys eläinavusteisella sanataiteella on kehitysvammaisten nuorten sosiaalisen hyvinvoinnin tukemisessa?

4.2 Fenomenologis-hermeneuttinen lähestymistapa

Tutkimukseni kohteena ovat merkitykset, jonka vuoksi koen fenomenologis-hermeneuttisen lähestymistavan soveltuvan hyvin tutkimukseni ilmiön ymmärtämiseen. Puusan & Juutin (2011, 41) mukaan fenomenologian empiirisessä tutkimuksessa huomio kiinnittyy ihmisen kokemukseen ja sen jäsentymiseen suhteessa johonkin kohteeseen; ihminen antaa kohteelle merkityksiä.

Fenomenologis-hermeneuttisen lähestymistavan ymmärtämiseksi esittelen molempia filosofisia suuntauksia tarkemmin. Virtanen (2006, 154–155) toteaa, että fenomenologiassa on kaksi pää tutkimusperinnettä: Husserlin edustama deskriptiivinen, ja Heideggerin hermeneuttinen-fenomenologia. Husserl otaksui, että kaikki tieto perustuu kokemukseen, joten todellista maailmaan on tutkittava ihmisen kokemusten kautta. Husserl on kiinnostunut tajunnan rakenteista, mutta ei kuitenkaan kiellä ulkoisen maailman olemassaoloa ihmisen tajunnan ulkopuolella. Fenomenologisessa tutkimuksessa ollaan kiinnostuneita ulkoisen maailman muodostumisesta ihmisen tajunnassa. Ulkoinen maailma välittyy ihmisen tajunnalle kokemusten kautta. Tajunnallinen toiminta on Husserlin mukaan aina relationaalista; se suuntautuu aina johonkin. Husserl puhuu merkitysrakenteesta, jolla hän tarkoittaa niitä mekanismeja, joiden kautta ihmisen tietoinen toiminta tapahtuu ihmisen tajunnassa. Husserlilaisen fenomenologian tavoitteena on kuvata ilman teoreettisia käsitteitä sitä tapaa, jolla ulkoinen maailma kehittyy ihmisen tajunnassa. Tästä syystä fenomenologia on kiinnostunut tavoista, joilla ihmisen tietoisuus jäsentää ulkomaailmaa. (Virtanen 2006, 154–155.)

Heidegger on kehittänyt Husserlin jälkeen oman suuntauksensa fenomenologiaan, jota nimitetään hermeneuttiseksi fenomenologiaksi. Heidegger katsoi, että tieto muodostuu ihmisen ja ulkoisen todellisuuden välisessä suhteessa, minkä takia niitä ei tule erottaa toisistaan. Heideggerille tässä maassa oleminen oli ainoa varma asia. Hän ei hyväksynyt Husserlin ajatusta yli-yksilöllisyydestä ja absoluuttisesta elämismaailmasta. Heideggerin näkemyksen mukaan ihminen on aina sidottu omaan olemiseensa, ja hän on aina suhteessa johonkin. Heidegger käyttää termiä täälläolo. Täälläolo kuvaa ihmisen henkilökohtaista tilannetta, johon hän on syntynyt, kasvanut tai itse vaikuttanut ja valinnut. Täälläolo muodostuu yhdistelmistä: joihinkin seikkoihin ihminen on voinut itse vaikuttaa, toisiin ei. (mt., 156.)

Heideggerin fenomenologisessa hermeneutiikassa kaikkea olevaa tarkastellaan ontologisesta lähtökohdasta käsin. Heidegger katsoi, että täälläolon olemisen, eli inhimillisen olemassaolon analyysi edeltää empiirisiä tieteitä. Jokaisen ihmisen olemassaolo on yhdistelmä asioita, jotka määräytyvät hänestä riippumatta, ja myös asioita, joihin hän voi itse vaikuttaa. Täälläolo määräytyy siitä mahdollisuudesta, joka se jo on, sekä siitä mahdollisuudesta, jonka se olemisessaan jollakin tavoin ymmärtää. Täälläolon tavasta johtuen ihmisen suhde toisiin ihmisiin poikkeaa perustavasti hänen suhteestaan muuhun olevaan. Täälläolo on myös kanssaolemista toisten kanssa. Tämä on toisista huolehtimista. (Niskanen 2008, 104–105.) Koska toiset ihmiset ovat olemassa, tuo tämä täälläoloon sosiaalisen ulottuvuuden. Täälläolo on siis historiallista, kulttuurillista ja sosiaalista. (Virtanen 2006, 156.)

Fenomenologis-hermeneuttista tutkimusta tehdessä tutkijan on syytä selvittää oma ontologinen käsityksensä. Ymmärrän ihmisen todellisen olemuksen Rauhalan holistisen ihmiskäsityksen kautta. Rauhala (1989, 27) esittää ihmisen ontologisen perusmuotoisuuden kolmijakoisena ja nimeää olemassaolon termit tajunnallisuuden, (psykkis-henkinen olemassaolo) kehollisuuden, (olemassaolo orgaanisena tapahtumana) ja situationaalisuuden (olemassaolo suhteina todellisuuteen) kautta. Olemisen perusmuodoissa pitää reaalistua sen olennon, jota kutsumme ihmiseksi. Näiden olemassa olevien toteamusten pätevyyttä voi testata esimerkiksi kysymällä: Voisiko sittenkin olla olemassa ihminen, joka olisi aineeton, läpäisisi seiniä, leijuisi ilmassa painovoimasta riippumatta ja jolla ei olisi mitään orgaanisia prosesseja. Olisiko löydettävissä ihminen, jolla ei ole suhdetta mihinkään, joka ei söisi ja joisi eikä tuntisi ketään? Kielteiset vastaukset näihin kysymyksiin merkitsevät, että järjellisytemme vaatimusten mukaan ihmiseksi kutsutun olennon on todellistuttava ainakin tajunnallisuuden, kehollisuuden ja situationaalisuuden olemismuodoissa. Holistisessa ihmiskäsityksessä ei siis edellytetä, että ihmisen kokonaisuuden äärirajana olisi hänen ihokuorensa, vaan ennemminkin ajatellaan, ettei ihmistä voi käsittää ilman tätä maailmaa jossa hän elää. Maailmalla tai todellisuudella tarkoitetaan kaikkea sitä konkreettisesti ja ideaalisesti olemassa olevaa, johon yksilö joutuu suhteeseen. Situaatio on aina jokaisella ihmisellä ainutkertainen; esimerkiksi koti, ystävyysuhteet ja työ ovat itse kunkin omia. (mt.)

Tuomen & Sarajärven mukaan (2002, 35) fenomenologis-hermeneuttisessa tutkimuksessa yritetään nostaa tietoiseksi ja näkyväksi se, minkä tottumus on häivyttänyt huomaamattomaksi ja itsestään selväksi tai se, mikä on koettu, mutta sitä

ei ole vielä tietoisesti ajateltu. Vilkka (2015, 173) huomauttaa ettei fenomenologista tutkimusta voi kuitenkaan tehdä ilman teoreettista viitekehystä. Fenomenologisessa lähestymistavassa aiemmat tutkimukset ja teoreettiset mallit tulevat esiin siinä vaiheessa, kun oma tutkimusaineiston tulkinta on tehty, tutkijan ymmärrys tutkittavasta aiheesta on laventunut, eli ymmärrys on korjaantunut tai syventynyt ja tämä laventuminen on tapahtunut ennen kaikkea tutkimuskohteen ihmisten kokemuksille antamien merkitysten, eli laatujen, avulla. Tulkinta suhteutetaan maailmaan, josta on rajattu tutkimukseen otettu kokonaisuus. Esimerkiksi aiemmat tutkimukset ja teoreettinen viitekehys toimivat kriittisenä näkökulmana tutkijan tekemään tulkintaan tutkittavasta asiasta. Lopullinen tutkijan ymmärryksen korjaantuminen tai syventyminen paljastuu vasta silloin, kun tulkinta alistetaan yleisempään keskusteluun asiasta. Fenomenologista lähestymistapaa käytettäessä aineistoksi soveltuvat kaikki aineistot, joissa on runsaasti merkityksiä. (mt.)

Hermeneutiikka viittaa alun perin 1600-luvulla syntyneeseen raamatuntulkinnan perinteeseen. Wilhelm Dilthey (1833–1911) kehitti hermeneutiikasta ”hengentieteille” eläytyvän ymmärtämisen menetelmän. (Niemi, Kotiranta & Haak 2011, 15.)

Hermeneuttinen tarkastelutapa tähtää tulkintaan ja ymmärtämiseen (Varto 1996, 59). Hermeneutiikan ideana on, että koko kulttuurinen ja sosiaalinen todellisuus on merkitysten läpäisemää, ja että sen tutkiminen on näin ollen ilmiöiden merkitysten etsimistä. Esimerkiksi rakennus on käsite, joka ilmaisee ilmiön sosiaalisen merkityksen, kuten tietty rakennus on ravintola. Hermeneuttista metodologiaa käytetään merkitysten paljastamiseen, ja siksi se on varsin yleinen tutkimusote laadullisella tutkimusmenetelmällä toteutettavissa tutkimuksissa. (Juntunen & Mehtonen 1982, 113.)

Hermeneuttinen kehä kuvaa hyvin hermeneuttista metodologiaa. Hermeneuttinen kehä on tutkimuksellista dialogia tutkimusaineiston kanssa. Hermeneuttisessa kehässä ymmärtäminen tapahtuu tulkinnan ja tutkijan oman ymmärryksen välillä. Tutkija asettuu tällöin vuoropuheluun tutkimusaineistonsa kanssa. Dialogin tavoitteena on avoin asenne ja toisen toiseuden ymmärtäminen, ei aineiston suostuttelu omaan hyväksi ja itsestään selvänä nähtyyn käsitykseen. (Vilkka 2015, 179–180.) Tutkija ei siis hermeneuttista metodologiaa käyttäessään tee tutkimusta ja vasta sen jälkeen kirjoita sitä, vaan hän kirjoittaa koko ajan auki tutkimusaineiston, tutkimusta koskevien

muistiinpanojensa ja oman ymmärryksensä muuttuvaa vuoropuhelua. Hän reflektoi auki ymmärtämisen tulkintaansa tutkimuksen lukijalle. Tutkija tutkii kirjoittamalla. Hermeneuttisessa metodissa yhdistyvät konkreettisesti samanaikainen lukeminen, ajattelu, keskustelu ja kirjoittaminen. (mt.,182.)

Käsitysten tutkimiseen on mahdollista valita haastateltavia useammalla tavalla. Käsitysten ei välttämättä tarvitse olla muotoutuneet omakohtaisen kokemuksen avulla. Esimerkiksi organisaatiossa tai yrityksessä toimimme perinteiden ja ajattelutapojen mukaan, vaikka emme olisi itse olleet niitä muodostamassa. Yksittäisistä markkinoilla olevista kulutus- ja kulttuurituotteista meillä jokaisella saattaa olla paljon käsityksiä, vaikka ne eivät perustukaan omakohtaiseen kokemukseen. (Vilka 2015, 135–136.)

Anttila (2014) on hahmotellut laadullisen analyysin spiraalia kuviossa 1. Hyödynnän mallia omassa analyysissä aineistolähtöisen tulkinnan helpottamiseksi. Hankin etukäteen tietoa tutkimusaiheestani teorioiden luvuissa: sosiaalinen hyvinvointi ja eläinavusteinen sanataide. Kirjoitan auki tutkimuskohteeseeni liittyvän esiymmärrykseni, avaan merkitysten tutkimista laajemmin, ja tämän jälkeen etenen aineistonkeruun vaiheeseen. Aineiston tulkintaa ja luokittelua suoritan aineistolähtöisen sisällönanalyysin kautta, ja tulosten tulkintaan etenen esiymmärrykseni ja aineistoni kautta.

Kuvio 1. Pirkko Anttila (2014) laadullisen analyysin spiraali

4.3 Merkitysten tutkiminen

Tutkin eläinavusteisen sanataiteen merkitystä, joten merkitys -käsitteen avaaminen on olennaista tutkimusasetelman ymmärtämiseksi. Eskola & Suorannan (2008, 50) mukaan asioiden, puheiden, tekojen tai esineiden merkitys syntyy aina jossain tietyssä kontekstissa tai suhteessa, asia -tai merkitysyhteydessä. Asiat, puheet, teot tai esineet eivät leiju maailmassa, vaan ovat yhteydessä toisiin asioihin, puheisiin, tekoihin ja esineisiin. Juuri tästä yhteydestä tai suhteesta olemisesta syntyy asioiden merkitys. (mt.)

Fenomenologisen tutkimuksen lähtökohtana on ollut aina subjektiivinen kokemus, eli ihmisen mielessä rakentuneet merkitykset. Mielen merkityksmaailma muodostuu erilaisista kokemuksista, kuten havainnoista, tunne-elämyksistä, mielikuvista, kuvitelmista, uskomuksista, mielipiteistä, käsityksistä ja arvostuksista. (Virtanen 2006, 157.)

Fenomenologiassa tutkitaan kokemuksia. Kokemus käsitetään laajasti ihmisen kokemuksellisenä suhteena omaan todellisuuteensa, siihen maailmaan jossa hän elää. Kokemus syntyy vuorovaikutuksessa todellisuuden kanssa, ja näin ollen fenomenologiassa tutkitaan siis ihmisen suhdetta omaan elämäntodellisuuteensa. Ihmistä ei voi ymmärtää irrallaan tuosta suhteesta. Esimerkiksi opettajan opettajuus on suhdetta oppilaisiin ja kouluinstituution eri osapuoliin. Fenomenologien mukaan ihmisen suhde maailmaan on intentionaalinen. Intentionaalisuus tarkoittaa sitä, että kaikki merkitsee meille jotakin. Todellisuus ei ole vain neutraali massa, vaan jokaisessa havainnossa kohde näyttäytyy havaitsijan pyrkimysten, kiinnostusten ja uskomusten valossa. Kun joku ihminen tekee jotain, voimme ymmärtää hänen toimintansa tarkoituksen kysymällä, millaisten merkitysten pohjalta hän toimii. Näin ollen kokemus muotoutuu merkitysten mukaan. Nuo merkitykset ovat fenomenologisen tutkimuksen varsinainen kohde. Esimerkiksi oppiminen on eräänlainen kokemus, josta voidaan tehdä merkitysanalyysi. Merkitysten tutkimisen mielekkyys perustuu oletukseen, että ihmisen toiminta on tarkoitusten mukaisesti suuntautunutta; että ihmisen suhde todellisuuteen on merkityksillä ladattua. Maailma, jossa elämme, näyttäytyy meille merkityksellisenä. (Laine 2007, 29–30.)

Merkitykset ovat "realiteetteja" siinä kuin talous ja politiikkakin. Taloudella ja politiikallakin on oma merkitysulottuvuutensa. Myös ne ovat kulttuuristen käytänteiden ja kulttuurisen tuotannon alueita. Merkitysten reaalisuus näyttäytyy myös niin, että niiden raaka-aineita, tekstejä, tuotetaan teollisesti. Merkityksillä on yhteiskunnallista vaikutusta, poliittisia seuraamuksia ja kulttuurista valtaa. Niillä on oma politiikkansa. Merkityksistä kirjoittaminen ei ole "vain" merkityksistä kirjoittamista. Merkityksiä käsiteltäessä pyritään saamaan otetta ihmiseen. Merkitykset ja sosiaaliset suhteet ovat tiiviissä yhteydessä toisiinsa, joten kummastakaan ei voi puhua ottamatta huomioon toista. (Lehtonen 1996, 23–24.)

Sosiaalisista suhteista puhuttaessa törmätään väistämättä valtaa koskevaan kysymykseen. Tavallisesti vallalla ajatellaan kykyä saada aikaan erilaisia toivottuja tuloksia: valtaa ostaa, myydä, saada toiset tottelemaan komentojaan, valtaa palkita ja rangaista, ottaa ja antaa, tehdä toisille hyvää tai aiheuttaa heille fyysisiä tai emotionaalisia harmejä. Kaikissa näissä vallan muodoissa kielellä ja sen merkityksillä on keskeinen rooli. Valta ei synny vain pakotuksen kautta. Pikemminkin valtasuhteiden toiminta niin makro- kuin mikrotasolla on sidoksissa siihen, että tietyt todellisuutta koskevat merkitykset ovat hegemonisessa asemassa suhteessa toisiin. Näitä hegemonisia käsityksiä, kussakin yhteiskunnassa ja kulttuurissa käypiä ideologioita, voisi luonnehtia "terveeksi järjeksi" – joukoksi yhteisesti hyväksyttyjä, itsestäänselvyyksinä otettuja käsityksiä, jotka tukevat vallitsevia valtasuhteita. (Lehtonen 1996, 23–24.)

4.4 Tutkimuskohteeseen liittyvä esiymmärrys

Heidegger tiesi, että esiymmärryksen ennakoiva liike määrää tekstin ymmärtämistä. Näin hän tulkitsi hermeneuttista tehtävää antaa historialliselle tietoisuudelle konkreettinen sisältö. Tämän hermeneuttisen tehtävän täyttäminen edellyttää, että omat ennakkonäkemykset ja ennakkoluulot tiedostetaan, ja ymmärtämistä läpäisee historiallinen tietoisuus. (Gadamer 2005, 35.)

Esiymmärrykseni aiheesta on rakentunut käytännön kokemuksen ja eri tutkimusten arviointien pohjalta. Olen perehtynyt aiheeseen myös lukemalla kirjallisuutta.

Kiinnostukseni tutkimusaiheeseen pohjautuu omaan kokemukseeni eläinavusteisesta vapaaehtoistyöstä ja lemmikkien merkityksestä eri ikäryhmille. Olen ollut muun muassa kehittämässä uutta eläinavusteista vapaaehtoistoimintaa, jossa tarkoituksena oli saada lapselle tai nuorelle eläinystävä. Mukana on alussa ainoastaan koiria, mutta muitakaan eläimiä ei ole suljettu toiminnasta pois. Koiranomistajat tapaavat vapaaehtoisesti lapsia ja nuoria oman lemmikkinsä kanssa. Uuden vapaaehtoistoiminnan kehittäminen ja käynnistäminen vaativat paljon perehtymistä eläinavusteiseen vapaaehtoistoimintaan.

Tutkimuksessani näkökulmana on kuitenkin ammatillinen eläinavusteinen työskentely. Tutkittua tietoa ammatillisesta eläinavusteista työskentelystä ei vielä kovin paljoa Suomessa ole, joten sekin herätti mielenkiintoni lähteä tutkimaan asiaa syvällisemmin. Olen lukenut joitakin tutkimuksia eläinavusteisesta työskentelystä, joissa on tutkittu asiakkaiden kokemuksia. Halusin lisätä ymmärrystäni ammattilaisten näkemyksistä. Ammatilliseen koira-avusteiseen työskentelyyn perehtyminen oli tutkimuksen kannalta joiltain osin välttämätöntä, jotta sain suoritettua asiantuntijahaastattelut. Havainnoinnin osalta olin ulkopuolinen tarkkailija, jotta pystyin hahmottamaan ilmiötä etäämmältä.

5. TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

Triangulaatiosta puhuttaessa tarkoitetaan erilaisten aineistojen, teorioiden ja/tai menetelmien käyttöä samassa tutkimuksessa. Aineistotriangulaatiossa yhdistellään samassa tutkimuksessa useammanlaisia aineistoja keskenään. (Eskola & Suoranta 2008, 68–69.) Käytän omassa tutkimuksessani aineistotriangulaatiota. Koen aineistotriangulaation käytön perustelluksi tutkimuksessani, koska en yksittäisellä tutkimusmenetelmällä tavoita riittävän kattavaa kuvaa tutkittavasta kohteesta. Aineistotriangulaation avulla minulla on myös mahdollisuus parantaa tutkimuksen luotettavuutta. Tutkimuksessani käytän aineistonkeruumenetelminä teemahaastattelua ja osallistumatonta havainnointia.

Triangulaatio voi olla kallis ja aikaa vievä tapa tehdä tutkimusta. Samoin sen käytössä voi olla myös hankaluuksia, sillä yhdenkin aineiston kanssa voi olla pulassa. Vaikka tapausmäärät ovat usein pieniä, niin kvalitatiivisen tutkimuksen aineistot ovat yleensä silti varsin laajoja. (Eskola & Suoranta 2008, 70.) Tutkimuksessani aineistotriangulaation avulla minulla on mahdollisuus yhdistellä ja vertailla haastattelulla ja havainnoinnilla saatuja tutkimuksen tuloksia keskenään.

5.1. Tutkimusmenetelmät

5.1.1 Teemahaastattelu

Teemahaastattelun eläinavusteista valmentajaa, sanataidekasvattajaa ja kehitysvammaisten ohjaajaa. Haastatteluni teemat muodostuvat sosiaalisesta hyvinvoinnista rakentuvan esiymmärykseni kautta, ja ovat toiminta, vuorovaikutus, empatia, yhteisöllisyys ja ympäristö. Aineistoa täydennän havainnoinnilla. Teemahaastattelua on suosittu aineistonkeruumenetelmä kasvatus- ja yhteiskuntatieteellisessä tutkimuksessa, koska se vastaa hyvin monia kvalitatiivisen tutkimuksen lähtökohtia (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2007, 203). Eskola & Vastamäki (2015, 27–28) kuvaavat teemahaastattelua keskusteluksi, joka tapahtuu tutkijan ehdoilla. Tutkija pyrkii vuorovaikutuksessa saamaan selville haastateltavilta häntä kiinnostavat asiat, eli ne jotka koskevat tutkimuksen aihepiiriä. Tutkimushaastattelun kautta henkilöllä on mahdollisuus saada äänensä kuuluviin. (mt.)

Teemahaastattelu on puolistrukturoitu menetelmä sen vuoksi, että haastattelun aihepiirit, teema-alueet, ovat tiedossa. Menetelmästä kuitenkin puuttuu strukturoidulle haastattelulle ominainen kysymysten tarkka muotoilu ja järjestys. (Hirsjärvi & Hurme 1991, 36.) Haastattelijan varmistaa, että kaikki etukäteen päätetyt teema-alueet käydään haastateltavan kanssa läpi, mutta niiden järjestys ja laajuus voivat vaihdella haastattelusta toiseen. Haastattelijalla voi olla käytössä oma tukilistansa käsiteltävistä asioista, mutta ei valmiita kysymyksiä. (Eskola & Vastamäki 2015, 29.)

Teemahaastattelussa on määritelty etukäteen haastattelussa käytävät aihealueet eli teemat. Teemat käydään haastateltavan kanssa läpi, ja ennakkovalmisteluilla pyritään hahmottamaan ja varmistamaan koko ilmiön osa-alueiden mukaantulo. (Kananen 2008, 73.) Haastattelijan tarkoituksena on varmistaa, että haastateltavat pysyvät asetetuissa teemoissa (Vilkkä 2015, 126). Metodologisesti teemahaastattelussa korostetaan ihmisten omia tulkintoja asioista, heidän asioille antamia merkityksiä ja sitä, miten merkitykset syntyvät vuorovaikutuksessa (Tuomi & Sarajärvi 2002, 77).

Eskola & Vastamäki (2015, 36) esittelevät kolme erilaista tapaa teemojen muodostamiseen. Teemat voi muodostaa oman intuitionsa perusteella. Tällöin vaarana on kuitenkin se, että aineistosta tulee vaillinainen, kun se pohjautuu tutkijan vahvimpiin ennakkokäsityksiin – varsinkin jos tutkija ei tunne tutkimaansa aluetta kovin hyvin. Toiseksi, tämänkaltaisista kysymyslistoista on hankala edetä jätteenään analyysiin, koska minkäänlaisia teoreettisia kytkentöjä ei ole. Toisena vaihtoehtona teemojen muodostamiselle on, että teemoja voi etsiä myös kirjallisuudesta. Kirjallisuudesta voi katsoa, mitä aiemmissa tutkimuksissa on tutkittu, millaisia teemoja muusta mielenkiintoisesta alan kirjallisuudesta löytyy, ja yhdistellä tästä materiaalista käytettävät teemat. Kolmantena vaihtoehtona on johtaa teemat teoriasta haastatteluteemoiksi. Teemoja miettiessä olennaista on muistaa tutkimusongelma, johon on hakemassa vastausta. Tutkimusongelma sitoo yhteen kokonaisuuden ja oikeuttaa erilaisten kysymysten esittämisen. (mt.) Tutkimuksessani teemat nousevat esiymmärryksestäni, joka on rakentunut teoreettisen kirjallisuuden ja omien kokemusteni pohjalta. Tutustuin lisäksi aiempiin eläinavusteisesta työskentelystä tehtyihin tutkimuksiin ja niissä esiintyviin teemoihin.

5.1.2 Havainnointi

Havainnointi on yleinen tiedonkeruumenetelmä laadullisessa tutkimuksessa, mutta ainoana aineistonkeruumenetelmänä se on analyysin kannalta haasteellinen. Havainnoinnin ja haastattelun tai muunlaisten aineistonkeruumenetelmien yhdistäminen tutkimuksessa on usein hyvä asia. (Tuomi & Sarajärvi 2018.) Grönforsin (2015, 149–150) mukaan havainnointi ja osallistuva havainnointi kytkevät

muita tutkimusmenetelmiä paremmin saadun tiedon sen kontekstiin. Tutkimuksessa asiat nähdään niiden oikeissa yhteyksissä. Havainnointitiedon avulla voi saada kuvailevaa tietoa syventämään esimerkiksi haastatteluaineistoa. ”Jotkut sanovat, että kyselyllä tai teemahaastattelulla saadaan luut – runko – ilmiön tarkasteluun, ja havainnoimalla voidaan siihen liittää lihat ympärille.” (mt.) Tutkimuksessani tarkoitukseni on syventää haastattelulla saatavaa tietoa havainnoinnin avulla, ja myös vertailla haastattelun ja havainnoinnin tuloksia keskenään.

Havainnoinnin asteet vaihtelevat piilohavainnoinneista osallistuvaan havainnointiin. Aste-erot liittyvät tutkijan rooliin sekä havainnointimahdollisuuksiin. Piilohavainnoinnissa tutkittavat eivät tiedä, että joku havainnoi heitä. Tutkija voi olla myös pelkkä havainnoija ja olla osallistumatta tutkittavien elämään, vaikka tutkittavat tietävätkin, että heitä tutkitaan. Tutkija voi istua tilassa tekemässä passiivisesti havaintojaan esimerkiksi opettajien ja oppilaiden vuorovaikutuksesta. Tällaisen tyyppiseen osallistumattomaan havainnointiin voidaan ryhtyä silloin, kun osallistuminen ei tuo mitään merkittävää näkökulmaa esille. Tavallisinta kuitenkin on, että havaintojen tekeminen yhdistetään osallistumiseen. Joissakin tilanteissa tutkija osallistuu ja joissakin tarkkailee. Osallistuminen havainnoinnin apuvälineenä mahdollistaa tunteiden hyödyntämisen joidenkin ilmiöiden ja asioiden tarkastelussa. (Grönfors 2015, 151–152.) Osallistuvassa havainnoinnissa edellytetään kuitenkin, että tutkijan ja tutkittavien välille muodostuu merkittäviä sosiaalisia suhteita. Pelkkä tutkija on enemmän kuin pelkkä tutkija yhteisössä, jota hän tutkii. (Grönfors 1985, 97.)

Tutkimuksessani käytän osallistumatonta havainnointia, koska koen että tutkijan ja tutkittavien väliset vuorovaikutustilanteet eivät ole tiedonhaun kannalta merkittäviä. Tarkoitukseni on pysyä tutkijan roolissa, vaikka satunnaisesti osallistuisin vuorovaikutustilanteisiin. Havaintojeni kirjaamiseen käytän apunani paperia ja kynää. Havainnointia suunnittelen etukäteen havainnointilomakkeella, jossa olen määritellyt etukäteen teemat. Määritellyt teemat ovat toiminta, vuorovaikutus ja ympäristö. Havainnoinnissa käytän teemoja, jotka ovat muodostuneet sosiaalista hyvinvointia käsittelevän teorian kautta. Havainnointiin olen valinnut sosiaalisesta hyvinvoinnista laajempia kokonaisuuksia käsitteleviä teemoja, jotta havainnoinnin kautta saatu tieto olisi mahdollisimman avointa, eikä niin rajattua tai johdattelevaa. Apukysymyksillä olen tarvittaessa tarkentanut havainnoinnin kohteita.

Vilkan (2015, 149) mukaan tutkimusongelman, tutkimuskysymysten ja tutkimuksen tavoitteiden avulla kannattaa tehdä havainnointia varten asiarunko, jossa on päätettynä mitä havainnoidaan ja miten. Havainnointilomakkeen pohjan olen ottanut aiemmasta opinnäytetyöstäni (Korvenpää & Oksa 2012, 34) ja muokannut sitä tähän tutkimukseen sopivaksi. Tutkimuksessani käyttämäni havainnointilomakkeen esittelen alla olevassa taulukossa 1.

Teemat	Havainnointilomake
1. Toiminta	Mistä nuoret keskusteleval toiminnassa? Mitä he tekevät? Kuinka moni toimintaan osallistuu?
2. Vuorovaikutus	Kuinka usein nuoret ottavat kontaktia koiraan? Kuinka usein nuoret ottavat kontaktia ohjaajiin tai toisiinsa? Millaisia ovat nuorten ilmeet ja eleet?
3. Ympäristö	Kuinka paljon tilassa on nuoria? Onko kaikille riittävästi tilaa? Minkälainen tila ylipäätään on?

Taulukko 1. Havainnointilomake Korvenpää & Oksaa (2012, 34) mukaillen

5.2 Aineiston keruu

Sain tutkimusluvut syyskuussa 2016 ja aloitin aineistonkeruun samassa kuussa. Kävin yhden kerran tutustumassa Kerrotaan Koiralle -työpajaan ennen aineistonkeruuta. Aineistonkeruun suoritin syys- ja lokakuussa 2016. Havainnointikertoja kertyi kolme, ja haastatteluja kertyi myös kolme. Teemahaastatteluaikat sovin sähköpostilla jokaisen

haastateltavan kanssa erikseen. Paikat, joissa haastattelut suoritettiin, sovittiin haastateltavien omien toiveiden mukaan. Lähetin jokaiselle haastateltavalle etukäteen tutustuttavaksi teemahaastattelurungon, jotta tutkittavat saivat tutustua siihen etukäteen niin halutessaan. En tehnyt haastattelujen aikana kovinkaan paljon muistiinpanoja, jotta pystyin säilyttämään huomioni tutkittavien kanssa käydyissä keskusteluissa. En myöskään kokenut muistiinpanojen tekemistä niin tarpeelliseksi, koska nauhoitin jokaisen haastattelun. Ohjeelliseksi haastatteluajaksi annoin yhden tunnin. Koin saavani kaiken tarvitsemani tiedon, eikä mitään haastattelua tarvinnut päättää ajanpuutteen vuoksi tai jatkaa toisena päivänä.

Osallistumatonta havainnointia suoritin Kerrotaan Koiralle -työpajassa koko toiminnan keston ajan. Sain havainnoida rauhassa osallistumatta toimintaan. Havaintojeni kirjaamiseen käytin apunani paperia ja kynää. Käytin havainnointilomaketta apunani havaintojeni kirjaamisessa ja kirjasin tarkasti havainnointilomakkeessa olevat kohdat. Lomakkeen lisäksi kirjasin myös tarvittaessa muita huomioita.

5.3 Laadullinen sisällönanalyysi analyysimenetelmänä ja aineiston analyysi

Sovelsin aineistoni luokittelussa aineistolähtöistä sisällönanalyysia. Tuomi & Sarajärvi (2002, 111) esittävät Miles ja Hubermanin kolmivaiheisen aineistolähtöisen analyysin. Ensimmäiseen vaiheeseen kuuluu aineiston redusointi eli pelkistäminen, toisessa vaiheessa edetään aineiston klusterisointiin eli ryhmittelyyn, ja kolmannessa vaiheessa suoritetaan aineiston abstrahointi eli teoreettisten käsitteiden luominen. Olen hahmotellut alla olevassa kuviossa 2 aineistolähtöisen sisällönanalyysin etenemistä Tuomen & Sarajärven (2002, 111) mukaan

Haastattelujen kuunteleminen ja auki kirjoitus sana sanalta

Haastattelujen lukeminen useaan kertaan ja niiden sisältöön perehtyminen

Pelkistettyjen ilmausten etsiminen

Samankaltaisuuksien ja erilaisuuksien etsiminen pelkistetyistä ilmauksista

Pelkistettyjen ilmausten yhdistäminen ja alaluokkien muodostaminen

Alaluokkien yhdistäminen ja yläluokkien muodostaminen niistä

Kuvio 2. Aineistolähtöinen sisällönanalyysi Tuomea & Sarajärveä (2002, 111) mukaillen.

Fenomenologisessa lähestymistavassa pyrkimyksenä on katsella tutkittavaa kohdetta avoimesti ja luopua ennakkoasetuksista tutkittavaa ilmiötä kohtaan. Tutkijana voi oivaltavan havainnoinnin kautta antaa ilmiön ilmetä ja tutkia sitä sellaisena kuin se ilmenee. (Varto 1996, 87.) Koen, että aineistolähtöisen sisällönanalyysin kautta minulla oli mahdollisuus olla avoin tutkimukseni aineistolle. Haastatteluaineistoa lukiessani pyrin eroon ennakkokäsityksistäni aihetta kohtaan, ja suhtaudun tekstiin avoimin mielin.

Tuomi & Sarajärvi (2002, 97–98) toteavat, että aineistolähtöisessä analyysissä analyysiyksiköt valitaan aineistosta tutkimuksen tarkoituksen ja tehtävänasettelun mukaisesti. Ajatuksena on, etteivät analyysiyksiköt ole etukäteen sovittuja tai harkittuja. Aikaisemmilla havainnoilla, tiedoilla tai teorioilla ei tulisi olla mitään tekemistä analyysin toteuttamisen tai lopputuloksen kanssa, koska analyysin nähdään olevan aineistolähtöistä. (mt.) Tästä on kiistelty, onko se täysin mahdollista. Hermeneuttinen paradigma pitää esiymmärrystä tieteellisessä ajattelussa ylistettävänä asiana, ja se ymmärretään jopa tieteellisen ajattelun tehtäväksi (Aaltio & Puusa 2011, 159). Olen rakentanut esiymmärrystäni tutkimastani aiheesta etukäteen, joten en koe

täysin mahdolliseksi sitä, että analyysin teemat muodostuvat tutkimuksessani puhtaasti aineistolähtöisesti.

Analyysivaiheessa kuuntelin haastattelut nauhalta ja kirjoitin ne sana sanalta kirjalliseen muotoon, eli litteroin ne. Tutkimuksessani tärkeää on haastattelujen sisältö, joten jätin pois sitaateista epäolennaisia täytesanoja, kuten ”niin kun”, tekstin sujuvuuden vahvistamiseksi. Kirjoitin auki esiymmärrykseni aiheesta, ennen varsinaista aineiston luokittelua. Tämän jälkeen luin haastatteluaineiston moneen kertaan kokonaiskuvan saamiseksi ja perehdyin haastattelujen sisältöön.

Hahmottelin litteroiduista haastatteluista alkuperäisilmauksia. Muodostin alkuperäisilmauksia lauseen osien, lauseiden ja ajatuskokonaisuuksien pohjalta. Karsin tässä vaiheessa pois tekstistä kohtia, jotka eivät tukeneet tutkimuskysymystäni. Sen jälkeen muodostin alkuperäisilmauksista pelkistettyjä ilmauksia. Pelkistettyjen ilmausten hahmottamisen jälkeen etsin pelkistetyistä ilmauksista samankaltaisuuksia ja eroavaisuuksia kuvaavia käsitteitä. Samaa asiaa tarkoittavat käsitteet ryhmittelin ja yhdistin luokaksi, sekä nimesin luokan sisältöä kuvaavalla käsitteellä. Jatkoin analyysia kolmanteen vaiheeseen eli abstrahointiin. Yhdistin alaluokat yläluokiksi. Tuomi ja Sarajärvi (2002, 114) toteavat, että abstrahointia (käsitteellistämistä) voi jatkaa niin kauan kuin se aineiston sisällön näkökulmasta on mahdollista. Aineiston analyysini päätin yläluokkien muodostamiseen, joita muodostui yhteensä kolme. En kokenut tämän jälkeen enää aineiston sisällön kannalta mielekkääksi jatkaa yläluokkien yhdistämistä.

Olen havainnollistanut aineistoni luokittelua alla olevien esimerkkien 1, 2 ja 3 avulla. Esimerkeissä esiintyvät sitaatit olen poiminut koko haastatteluaineistostani. Lopullisiksi yläluokiksi tutkimuksessani muodostuivat vuorovaikutus, ryhmän ja ohjaajien tuki sekä sosiaalinen toiminta. Koska kyse on aineistolähtöisestä analyysistä, etukäteen ei voida määrittää, mitä ja minkä tasoisia luokkia aineistosta voidaan muodostaa (Tuomi & Sarajärvi 2018, 127).

Alkuperäisilmaukset	Pelkistetty ilmaus
<i>"...Ja sit oli jo hiljaset saanu äänen ja kovaääniset saanu vähän pienemmän äänen..."</i>	Äänenkäytön harjoittelu
<i>"...vuorotellen antaa toisille puheenvuoron".</i>	Puheenvuoron antaminen
<i>"välil me käydään ihan valtavan syvällisiä keskusteluja et joku aihe niin ku kirjottaa enemmän, kun toinen ja siellä se tulee sit aina niin kun esille".</i>	Syvälliset keskustelut
<i>"Keväällä me puhuttiin aika paljon jo kiusaamisesta, ryhmässä olemisesta, koskettamisesta, kosketuksesta. Niin ku sellasii sosiaaliseen kanssakäymiseen liittyy juttui varmaa aika paljon nyt syksylläki tullaan käymään läpi".</i>	Sanataideteemoista keskusteleminen

Taulukko 2. Esimerkki 1. Aineiston redusoinnista eli pelkistämisestä

Pelkistetyt ilmaukset	Alaluokka
Äänenkäytönharjoittelu	Kommunikointi
Puheenvuoron antaminen	
Syvälliset keskustelut	
Sanataideteemoista keskusteleminen	
Koiran reagointi	Vuorovaikutus koiran kanssa
Empatia koiria kohtaan	
Koiran vaikutus ryhmässä	
Koiriin samaistuminen	
Käyttäytyminen koiria kohtaan	
Koiran läsnäolo	
Koiran rauhallisuus	
Koiran havainnointi	
Vuorovaikutus eläinten kanssa	
toimintamuodossa	

Taulukko 3. Esimerkki 2. Aineiston klusteroinnista eli ryhmittelystä

Alaluokka	Yläluokka
Kommunikointi Vuorovaikutus koiran kanssa	Vuorovaikutus

Taulukko 4. Esimerkki 3. Aineiston abstrahoinnista eli käsitteellistämisestä

5.4 Tutkimuksen eettistä pohdintaa

Tässä alaluvussa käyn läpi tutkimuksen eettisiä näkökohtia tutkimusprosessin eri vaiheissa. Tutkimusta tehdessäni olen pyrkinyt noudattamaan tutkimuseettisen neuvottelukunnan hyvän tieteellisen käytännön ohjeita. Kuula (2006, 34) huomauttaa, että peruslähtökohdat hyvien tieteellisten tapojen noudattamiselle ovat samat kaikissa oppiaineissa. Hyvässä tutkimuksessa eettisyys edellyttää tieteellisiä tietoja, taitoja ja hyviä toimintatapoja niin tutkimuksen teossa kuin sosiaalisesti tiedeyhteisössä ja suhteessa ympäröivään yhteiskuntaan. (mt.)

Tutkimukseni ammattilaisille tehdyn teemahaastattelun lisäksi havainnoin Kerrotaan Koiralle -työpajan toimintaa. Havainnoinnissa kohderyhmänä olivat kehitysvammaiset nuoret. Vilkka (2007, 94) toteaa, että erityisryhmien tutkimukseen osallistumisen perusteet vaihtelevat eri aloilla ja kulttuureissa. Suomessa esimerkiksi lasten osallistumista tutkimukseen on säädelty vain lääketieteellisessä tutkimuksessa. Vanhempien suostumusta ei tarvita, kun lapsi on täyttänyt 15 vuotta. Joissakin tutkimuksissa taas vaadittava ikäraja osallistumiseen on 18 vuotta. (mt.) Tutkimuksessani on yksi 17-vuotias nuori, muut nuoret ovat yli 18-vuotiaita. Pyysin alaikäisen nuoren vanhemmalta lupaa nuoren osallistumisesta tutkimukseen.

Kehitysvammaisten nuorten havainnointi ei ole ongelmaton. Kuula (2011, 119) mainitsee, että joskus suullinen informointi ja vapaaehtoinen suostumus riittävät tutkimukseen osallistumiselle. Mikäli tallennevälineitä ei käytetä, ja muitakaan

tunnistetietoja ei kerätä, esimerkiksi havainnointi muistiinpanot tai muistiinpanoihin nojautuvat haastattelut tehdään ilman tutkittavien nimitietoja. Kuitenkin lain mukaan lapset ja psyykkisesti vajaakykyiset kuuluvat suojeltaviin erityisryhmiin, joilla ei ole täysivaltaista itsemääräämisoikeutta päättää osallistumisestaan tutkimukseen. Vajaakykyisten ja lasten tutkimukseen osallistumiseen edellytetään huoltajan tai muun laillisen edustajan lupa. (mt., 147.) Kaikkien nuorten kanssa varmistin kehitysvammaisten ohjaajan avulla nuorten ymmärryksen tutkimukseen osallistumiselle.

Ihmisten itsemääräämisoikeutta kunnioitetaan sillä, että ihmisille annetaan mahdollisuus päättää itse, haluavatko he osallistua tutkimukseen. Jotta tämä on mahdollista, heidän tulee saada riittävästi tietoa tutkimuksesta. Muutoin vapaaehtoista päätöstä tutkimukseen osallistumista ei voi tehdä. (Kuula 2006, 61–62.) Tutkimukseeni osallistuminen on ollut tutkittaville vapaaehtoista, ja tutkimukseen osallistumisen on voinut keskeyttää milloin tahansa. Lähetin tutkittaville saatekirjeen (kts. Liite 1), jossa kerroin tutkimuksestani tarkemmin sekä tutkimuksen lupanomuksen.

Tutkimustietojen käsittelyssä kaksi tärkeää asiaa ovat luottamuksellisuus ja anonymiteetti (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006). Luottamuksellisuus tutkimusaineistosta puhuttaessa tarkoittaa niitä sopimuksia ja lupauksia, joita aineistonkäytöstä tutkittavien kanssa tehdään. Luottamuksellisuuden tärkein ehto on, että aineistoa käytetään niin kuin on sovittu. (Kuula 2006, 88, 90.) Olen kertonut kaikille tutkittaville hävittäväni tutkimusaineiston asianmukaisesti pro gradu -tutkielmani valmistuttua.

Täydellinen anonymiteetti ei usein onnistu, sillä muuten esimerkiksi tutkimukseen vastaamattomien muistuttaminen postikyselyä käytettäessä tulee mahdottomaksi. Tutkijan tulee tietojen käsittelyn luottamuksellisuudesta luvata vain sen verran, minkä hän pystyy käytännössä täyttämään. Myös tietoja julkistettaessa pitää huolehtia luottamuksellisuuden säilyttämisestä ja anonymiteettisuojusta. Tuloksia julkistettaessa on huolehdittava, ettei tutkittavien henkilöllisyys paljastu, mikäli niin on sovittu. (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006.)

Joissakin tapauksissa, esimerkiksi kun haastatellaan ihmisiä jonkin alan asiantuntijoina, he saattavat myös itse edellyttää omien ajatustensa esille tuomista nimettyinä. Tällöin oikeiden nimien käytöstä pitää sopia haastattelutilanteessa

tutkittavien kanssa. (Kuula 2006, 204.) Tutkimuksessani tuon ilmi kahden henkilön nimet, koska he ovat Kirjoitetaan-Koiralle® -menetelmän kehittäjät ja toteuttajat, ja he ovat olleet mediassa usein esittelemässä toimintaansa ja tämän vuoksi myös tunnistettavissa. Yhden haastateltavan nimi pysyy salassa. Olemme sopineet asiasta kasvotusten suullisesti ja kirjallisesti. Mikäli tutkija tutkittaviensa kanssa päätyy tutkittavien nimeämiseen, tutkimustekstin tarkistusmahdollisuus ennen julkaisemista on tutkimuksessa omilla nimillä esiintyville olennaista (Kuula 2006, 204). Lähetin tutkimukseni haastatteluun osallistuneille tutkittaville luettavaksi ja arvioitavaksi hyvissä ajoin ennen tutkimukseni julkaisemista.

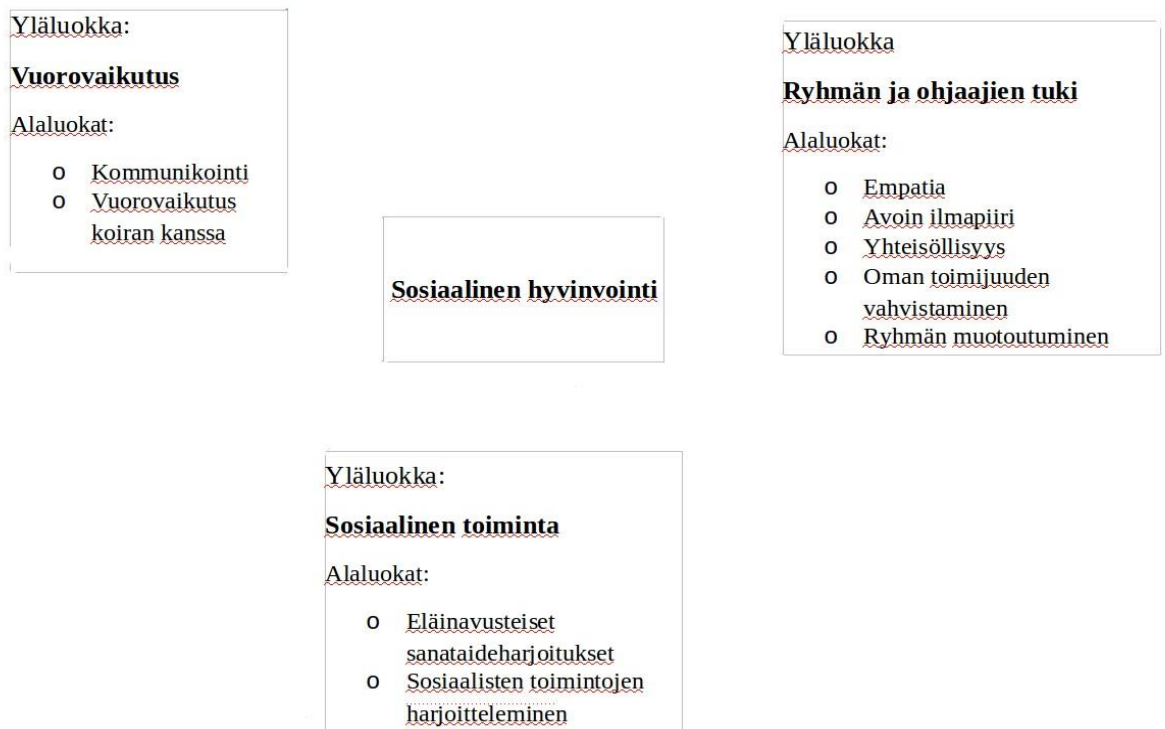
6. TUTKIMUKSEN TULOKSET JA TULKINTA

Eläimen vaikutusta ihmisen hyvinvointiin on tutkittu jonkin verran. Langinvainio (2016, 50–51) toteaa Suomen Kennelliitolle julkaisemassaan tutkimuksessaan "Hyvää elämää koiran kanssa, koiranvaikutuksesta koiranomistajan hyvinvointiin ja onnellisuuteen", että koiran yhteys sosiaalisiin tekijöihin oli vahva. Koiran rooli perheen yhdistäjänä, lastenkasvatuksen apuna ja parisuhteen vahvistajana näyttäytyi tärkeänä. Koiran suotuisat vaikutukset koiranomistajaan ovat kuitenkin olennaisesti riippuvaisia koiraan muodostuneen suhteen laadusta. Koirasuhde on parhaimmillaan palkitseva ja suotuista hyvinvoinnin kannalta. Tutkimuksesta käy ilmi, että koirasuhde on kytköksissä koiranomistajan omiin asenteisiin, elämäntapaan, olosuhteisiin, terveyskäyttäytymiseen, sosiaalisiin suhteisiin ja onnellisuuteen. Koiralla on erityinen merkityksensä perheen ja yhteisön vuorovaikutuskentässä, ja sen nähdään vahvistavan yhteisöllisyyttä myös harrastustoiminnan kautta. (mt.)

Suomessa eläinavusteista työskentelyä toteutetaan hyvin vaihtelevissa ympäristöissä sekä erilaisten asiakasryhmien parissa. Eläinavusteisia ryhmiä syntyy esimerkiksi koululuokasta tai erilaisten asumis- ja laitostyöskentelijöiden asiakkaista koostuvista ryhmistä, joihin paikassa työskentelevä ammattihenkilö tuo mukanaan koiran. Eläinavusteinen ryhmä muodostetaan, kun ryhmän perustamiseen nousee tarve asiakkaiden keskuudessa. Tällöin ryhmän perustamisen tarpeellisuutta pohditaan tietystä näkökulmasta: syntyykö ryhmän oletetusta lopputuloksesta jotain, mikä

parantaa asiakkaan toimintakykyä, hyvinvointia tai osallistumista. Ryhmän ohjaajan/ohjaajien tulee arvioida, tuoko eläin oleellista lisäarvoa ryhmän toiminnalle, jota ei muulla tavoin saavuteta, ja onko se turvallista sekä hyvinvointia tukevaa kaikille osapuolille, niin asiakkaalle, eläimelle kuin ammattihenkilölle. (Kahilaniemi 2016, 163–164.)

Tutkimuksessani esiintyvä eläinavusteinen sanataideryhmä on harrastusryhmä. Tulosten luokittelussa ilmenee se, että analyysini liittyy sosiaalisen hyvinvoinnin tarkasteluun ryhmämuotoisessa työskentelyssä. Tutkimukseni aineiston analyysivaiheessa käytin aineistolähtöistä sisällönanalyysia, jonka avulla sain muodostettua haastattelu- ja havainnointiaineistosta aluksi kymmenen alaluokkaa. Alaluokat sanataide ja eläinavusteisuus yhdistin kuitenkin vielä omaksi alaluokakseen, joten alaluokkia muodostui kaiken kaikkiaan yhdeksän. Tarkastelen eläinavusteisen sanataiteen merkitystä, joten on mielekkäämpää tarkastella tuloksissa näitä kahta alaluokkaa yhtenä kokonaisuutena, eikä pilkkoa kahdeksi eri osa-alueeksi. Näistä yhdeksästä alaluokasta muodostui yhdistämällä kolme yläluokkaa. Tarkastelen luokkia sosiaalisen hyvinvoinnin teorian kautta. Luokkien muodostumisen olen esitellyt kuviossa 3.

Kuvio 3. Luokkien muodostuminen

Esittelen haastattelun ja havainnoinnin tulokset yhdessä, ja havainnointiaineisto toimii haastatteluaineiston tukena ja täydentäjänä. Vertaan myös havainnoinnin tuloksia teemahaastattelusta saatuihin näkemyksiin. Kursivoidut lainaukset ovat sanatarkkoja, mutta joitakin pikkusanoja olen jättänyt pois, jotka ovat olleet merkityksettömiä tutkimustulosten tarkastelussa. Oma roolini tutkimustuloksissa on keskeinen. Tutkimustulokset pohjautuvat tulkintaani merkityksistä, joilla tuetaan kehitysvammaisten nuorten sosiaalista hyvinvointia. Havainnointilomakkeessa ympäristöteema oli vain oman havainnointini tueksi, joten ympäristö teemaa ei käsitellä tuloksissa omana yläluokkana.

6.1 Vuorovaikutuksen merkitys

6.1.1 Kommunikointi

Vuorovaikutukseen vaikutti kommunikointi ryhmän jäsenten ja ohjaajien välillä sekä vuorovaikutus koiran kanssa. Haastattelussa yksi ammattilaisista pohti vuorovaikutuksen toteutumista ryhmässä:

"Sitten sellanen ystävyys on syntynyt et kun he tulee, niin ilosesti aina tervehditään et tosi positiivisesti käytännössä suhtautuu tää ryhmä. Hirveesti autetaan toisia, osa on sellasia ehkä jo luonnostaankin tämmösiä vähän hoivaavia ihmisiä, mutta hirveen mun mielestä kivasti et vaik on erilaisia ihmisiä ja vähän eri tavalla puhuvia niin kaikki otetaan hyvin huomioon" (Haastattelu B)

Havaintojeni pohjalta aktiivisen toiminnan ollessa käynnissä, nuoret ottavat kontaktia ohjaajiin tai toisiinsa jatkuvasti. Ryhmässä nauretaan yhdessä hauskoille jutuille ja keksitään humoristisia juttuja lisää. Ryhmästä on muodostunut tiivis, jossa otetaan toiset huomioon. Vuorovaikutus oli avoimempaa, mitä odotin. Jokainen jaksaa odottaa omaa vuoroaan ja kuunnella muita. Toisten puheen keskeyttämistä tapahtuu vähän. Alkujumppien aikana toiminta on vauhdikkaampaa, ja ilmeistä ja eleistä näkyy

iloisuus. Yksi nuorista hakee ääntelyllään ja katseellaan usein kontaktia muihin nuoriin ja ohjaajiin. Koirien tullessa lähelle, hän silittää niitä.

Ihmisen perustunteet voidaan erottaa parhaiten juuri kasvojen ilmeiden perusteella. Hyvinvoinnin edistämisen näkökulmasta ihmisten tulisi altistaa itseään hymyileville ihmisille ja olla myös itse aktiivisesti hymyn avulla hyvää mieltä levittämässä. (Ojanen, 2009, 43–44.) Hymyilevät kasvot kertovat hyvästä olost ja hyväntahtoisuudesta. Hymyilevää henkilöä on helppo lähestyä, ja hän vaikuttaa halukkaalta vuorovaikutukseen. Hymyilevää henkilöä katsoessa myös omat positiiviset tunnekokemukset viriävät. Vastavuoroisilla positiivisilla tunnekokemuksilla on suuri merkitys sosiaalisen vuorovaikutuksen syntymisen ja sosiaalisten kontaktien ylläpidon kannalta. Positiiviset tunnereaktiot tekevät vuorovaikutuksesta palkitsevaa. (Hietanen, Leppänen & Peltola 2008, 11.) Havainnoissani huomaan hymyn tarttuvan ohjaajista ryhmäläisiin ja toisinpäin. Koirat saavat nuoria hymyilemään tullessaan rapsutettavaksi, ja tempuilla, joita eläinavusteinen valmentaja koirien kanssa toteuttaa.

Ystävyksille on tyypillistä yhteiset mieltymyksen, kiinnostuksen ja harrastuksen kohteet. Sekä lapsuudessa, nuoruudessa että aikuisuudessa ystävykset ovat usein samanlaisia iältään, sukupuoleltaan ja rodultaan. Tavallisesti läheiset ystävät ovat melko samankaltaisia myös persoonallisuuspiirteiltään, sosiaaliselta ja epäsosiaaliselta käyttäytymiseltään, moraaliselta ajattelutavaltaan sekä verbaalisilta älyllisiltä kyvyiltään. (Laine 2005, 147.)

Vertaissuhteilla tarkoitetaan toverisuhteiden tapaan jollakin tavalla samantapaisessa asemassa olevien ihmisten välisiä suhteita. Vertaisryhmä voi olla esimerkiksi harrasteryhmä. (Laine 2005, 195.) Havainnoinnissa ryhmästä erottuu selkeästi, ketkä ovat ystäviä keskenään ja ketkä taas toisilleen vieraampia. Toiminnan alkupuolella ja loppupuolella, kun kokoonnutaan yhteiseen ringiin, nuoret saavat valita paikkansa vapaasti. Nuoret hakeutuvat istumaan kaverinsa viereen. Pienryhmätyöskentelyssä ohjaajat muodostivat kuitenkin pienryhmät. Tästä huolimatta työskentely sujuu ongelmitta jokaiselle kerralla, vaikka kaverit saattoivatkin olla toisessa ryhmässä.

6.1.2 Vuorovaikutus koirien kanssa

Ohjaajien mukaan eläinavusteiseen sanataideryhmään otettiin sellaisia kehitysvammaisia nuoria, jotka tulevat toimeen koirien kanssa. Toiminnan alkuvaiheessa jotkut nuoret ovat arastelleet koiria enemmänkin, mutta myöhemmin uskaltaneet menemään koirien lähelle ja päästämään koirat luokseen. Yksi haastateltavista piti hyvänä asiana, että toimintaa on säännöllisesti kerran viikossa, jolloin nuoret ovat saaneet tutustua koiriin rauhassa, ilman pitkiä taukoja. Haastattelusta saa käsityksen, että muutos joidenkin nuorten käyttäytymisessä koiria kohtaan on matkan varrella muuttunut:

“Joo, toisaalta. ainakin ton koiran kanssa. Monet oli alussa aika varovaisia. Eivät menneet lähelle, eivätkä antaneet koiran tulla lähelle. mut toi on hyvä ku se on joka viikko aina samaan aikaan, niin siinä ei oo pitkiä taukoja. Luottamus koiraan, että päästään sen lähelle, niin se on niin ku lisääntyny” (haastattelu B)

Havainnoissani huomaan kahden nuoren olevan alusta asti innoissaan koirista jokaisella kerralla. Yksi nuorista arastelee koiria sen verran, ettei hän halua koirilta pusuja, mutta uskaltaa silittää niitä. Pääsääntöisesti nuoret ottavat kontaktia koiriin useasti, joko koskemalla, hymyilemällä tai katsomalla. Vuorovaikutus koiria kohtaan näkyy myös silittämällä ja rapsuttamisella. Mikäli koirat kävelevät tilassa, niihin kiinnitetään katseilla huomiota. Koirien makoillessa lattialla paikoillaan sanataideharjoitusten aikana, nuoret eivät kiinnitä niihin juurikaan huomiota. Nuorten innostuessa, koirat rauhoittavat ilmapiiriä haukottelemalla. Toisinaan koirat saattavat myös istua jonkun nuoren viereen rauhoittamaan ilmapiiriä.

6.2 Ohjaajien ja ryhmän tuen merkitys

6.2.1 Avoin ilmapiiri

Eläinavusteisessa sanataideryhmässä saa olla oma itsensä. Tässä korostuu ryhmän jäsenten ja ohjaajien lisäksi koirienkin läsnä oleminen:

“Joo on. Koirat tekee sitä hirveesti, kun ne on semmosii höpsöjä, jotka ei ota itteensä niin ku liian vakavasti, niin sit se tarttuu myös meihin ihmisiin. On sellanen letkee fiilis. Just se et koirat esimerkiksi et kyllähän ne nyt mokaa välillä, niin ei se haittaa mitää. Sit vaan yrittää uudestaan. Kaikki on ihan ok” (Haastattelu A)

Eläinavusteisen sanataiteen toiminnassa tavoitteiden toteutumisen lisäksi pyritään muistamaan myös hauskanpito ja luomaan rento ilmapiiri. Koirien kautta ohjaajat toivovat välittyvän positiivisen ilmapiirin ja asenteen, ja sen että epäonnistumiset eivät haittaa. Ohjaajat ovat tyytyväisiä siihen, miten ryhmän jäsenet ottavat toisensa huomioon:

“ja me ollaan kaikki niin ku samal aaltopituudella ja nytkin tänä syksynä, kun tuli uusia tähän meidän ryhmään, joka on jo vuos ollu, niin heidät otettiin avosylin vastaan. Ei niin ku kukaan et tää on nyt kuule pirkon paikka et sä et tuu tähä vaa tuu tänne ja toinen toistaan auttaen siellä, niin mun mielest se kertoo siitä et meidän tämä porukka toimii” (Haastattelu C)

Ihmisillä on muiden kanssa yhdessä ollessaan yleensä jonkinlaisia odotuksia sekä omasta että toisten käyttäytymisestä. He tietävät myös, että vastaavasti muilla on heistä omia odotuksiaan. Näin ihmisillä on summittainen käsitys siitä, miten kukin tulee erilaisissa sosiaalisissa tilanteissa käyttäytymään. (Laine 2005, 140.) Haasteita saattaa tulla tilanteissa, joissa omat ja toisten odotukset eivät kohtaa. Kehitysvammaisten nuorten kanssa toimiessa tulee kiinnittää huomiota ryhmän jäsenten väliseen keskinäiseen vuorovaikutukseen, ja tarvittaessa ohjaaja opastaa ja ohjeistaa käyttäytymään odotusten mukaisesti. Ryhmän avoin ilmapiiri näkyy huumorin kautta. Huumorin vaikutus ryhmässä tuli ilmi haastattelunkin perusteella:

“Et huumorin kautta mennää niin paljon ku päästää” (Haastattelu C)

Huumori ja nauru saavat hyvälle tuulelle, lisäävät energisyyttä ja vähentävät ahdistusta, alakuloisuutta ja jännitystiloja. Jo pelkkä hymyily kohottaa mielialaa. Huumori edistää tutustumista ja läheisyyden kokemusta. Aivan vieraaseen ihmiseen tutustuminen voi olla ahdistavaa tai ainakin haastavaa, mutta huumori helpottaa merkittävästi tilannetta. (Ojanen 2009, 124–126.)

6.2.2 Empatia

Empatia merkitsee toisen ihmisen eläytyvää ymmärtämistä, myötä eloa ja ymmärrystä. Empatiaa kokiessaan yksilö ymmärtää, mitä toinen ihminen ajattelee, tuntee, kokee ja miksi toimii siten kuin toimii. (Kalliopuska 1990, 12–13.) Empatia tarkoittaa toisen yksilön kokemusten stimulointia, joka perustuu tämän yksilön tilanteen huomioonottamiseen ja mielikuvituksen käyttöön. Yksilön on pyrittävä kuvittelemaan, miltä omasta itsestä tuntuisi vastaavassa tilanteessa. (Aaltola 2014, 24.)

Empatiasta oli jokaisella haastateltavalla oma näkemyksensä, jokainen näkemys oli kuitenkin samansuuntainen. Empatian toteutumiseen kiinnitetään paljon huomiota ja eläinavusteisen sanataiteen yhtenä tavoitteena on lisätä empatian kykyä:

"Empatia näkyy siinä, että siellä annetaan toiselle se tila, et ku he tekee niit ryhmätöitä, niin he keskittyy ja vuorotellen antaa toisille puheenvuoron" (Haastattelu B)

Ohjaajien mukaan toisten huomioiminen on lisääntynyt ryhmän jäsenten välillä. Toisaalta ohjaajat kokivat myös, että tavoitetta on vielä hyvä jatkaa ja koiran kautta voisi lisätä empatiankykyä ryhmän jäsenten välillä:

"Niin ku lisätä semmost empatiakykyä, semmost et hyväksytään toinen sellaisena kun se on. Eli tavallaan tuodaan sitä koiramaista käytöstä tänne meidän ihmisten kanssakäymiseen. Eli kun koira hyväksyy sut täsmällee sellasena ku sä oot, niin mä haluaisin niin ku sitä et se välittyis tonne meidän ryhmään. Mä niin ku haluaisin sitä yhteisöllisyyttä ja sellasta empatiakyvyn ymmärtämistä ja toisen ihmisen

ymmärtämistä niin ku kaikilla osa-alueilla et eläinten kautta saatais sitä tänne meidän joukkoon” (Haastattelu C)

Havainnoissani huomaan eläinavusteisen valmentajan opastavan yhtä nuorta koiran silittämisessä. Nuori kuuntelee ja opettelee, kuinka koiraa lähestytään rauhallisesti. Ohjaajien mukaan empatiaa tulisi vielä jäsenten välillä kehittää, tämä näkyy myös ryhmän toiminnassa. Toiset nuoret ottavat muiden tunteita huomioon enemmän kuin toiset. Eläinavusteisten mielikuvaharjoitteiden avulla pyritään nuoria asettamaan koiran asemaan. Esimerkiksi miltä koirasta tuntuu olla kaatopaikalla. Harjoitteiden avulla nuoret suuntaavat huomionsa pois itsestään ja pohtivat ja eläytyvät koiran maailmaan. Koirat hyväksyvät kaikki ryhmän jäsenet, ja samaa ohjaajat toivovat nuorilta, eli että nuoret hyväksyisivät toisensa ja jokainen saisi olla oma itsensä, mutta niin että ryhmän sääntöjä kuitenkin noudatetaan.

6.2.3 Yhteisöllisyys

Yhteisö käsitteenä tarkoittaa eri ihmisille erilaisia asioita. Yhteisö on arkisessa keskustelussa hyvä sana, koska siihen liittyy useimmiten positiivisia mielleyhtymiä. Usein puhuja olettaa, että kuulija ymmärtää käsitteen samalla tavalla kuin hän itsekkin. Yhdessäolo, yhteisyys ja vuorovaikutus, eli toisin sanoen yhteisöllisyyden kokemus, ovat inhimillisyyteen liittyviä asioita, ja niiden avulla argumentoidaan elämäntapaa ja arvoja koskevia päämääriä. Yhteisön ja yhteisöllisyyden käsitteeseen liittyy lähinnä positiivisia merkityksiä, kuten harmonia, yhteistyö, yhteisyyden tunne ja pyyteetön välittäminen muista. (Saastamoinen 2012, 35–36.)

Yhteisön kautta saa parhaimmillaan mahdollisuuden ymmärtää itsensä samanlaisena erilaisten yhteisön toimijoiden kanssa. Koettua samanlaisuutta, yhteisöllisyyttä ja identiteettiä voidaan pitää saman asian eri puolina ja verkkoyhteisöihin kuulumisen innoittajina. Aidoksi yhteisöksi kutsutaan sellaista sosiaalisen suhteen muotoa, jonka välityksellä sosiaalista toimintaa ohjaavat yhteiset mielenkiinnon kohteet ja arvot. Yhteisön rakentuminen ei tapahdu itsestään selvästi yhteisen toiminnan kautta, vaan ensin täytyy muodostua syvä elämisen ja jakamisen muoto eli aito yhteisöllinen suhde.

Yhteisölliseen suhteeseen liittyy dialogi, avoimuus, uudistuminen, integraatio ja pysyvyys. (Laukkanen & Vaattovaara 2012, 204–205.)

Jokainen haastateltava kertoi oman näkemyksensä siitä, mitä tarkoittaa puhuessaan yhteisöllisyydestä. Tarkemman käsityksen saamiseksi pyysin haastateltavaa kuvaamaan esimerkkitilannetta ryhmän yhteisöllisyydestä:

“Koen sen sillä tavalla, että se lisää tämmöstä sosiaalista yhteisöllisyyttä ja sitten mitä nyt on itse seurannut näitä tuloksia niin erittäin paljon on sitä käytöksen muutosta. Et just oli tavote, että ne jotka ei puhu niin ne uskaltautuu ääneen sen tulkin avulla ja sit taas ne joilla on kova ääni ja kova puhe ja suuri tälläinen ylivilkkaus niin se on saatu hillittyä kivasti”(Haastattelu B)

Haastateltavat kokivat, että eläinavusteisessa sanataideryhmässä ryhmän jäsenet tuntevat yhteenkuuluvuuden tunnetta. Ryhmän jäsenillä on yhteinen kiinnostuksen kohde, koirat, jotka olivat toiminnan keskiössä. Havaintojeni mukaan ryhmän avoin ilmapiiri ja rentous mahdollistavat yhteisöllisyyden kokemuksen ryhmän jäsenten välillä.

6.2.4 Oman toimijuuden vahvistaminen

Identiteetti korostaa sitä puolta minuudesta, joka näkyy erilaisissa ryhmäjäsenyyksissä ja sosiaalisessa vuorovaikutuksessa. Joskus identiteetti käsitettä tarkennetaan puhumalla sosiaalisesta identiteetistä. Se määritetään usein minäkokemuksen niiksi osioiksi, jotka ovat yksilön kokemuksen rajapinnoilla suhteessa ympäristöön. Identiteetin vaikutus on roolia vahvempi, koska identiteetti toimii merkitysten lähteenä, ja rooli taas puolestaan organisoi toimintaa. (Niemelä 2002, 77.) Toimijuus on tasapuolisuutta, vastuunkantoa, harkintaa ja aktiivista osallisuutta ympärillä olevaan maailmaan; se tarkoittaa kykyä tehdä itsenäisiä, harkittuja ja perusteltuja ratkaisuja kuitenkin seuraukset ja toiset ihmiset huomioiden (Timonen 2012, 323–324).

Ihminen ei ole hoidossakaan ollessaan ainoastaan toiminnan kohde, eikä pelkästään aktivoitava asiakas, vaan aina ympäristönsä kanssa vuorovaikutuksessa oleva toimija. Tärkeää on, että esimerkiksi ympäristön tilat ovat käyttäjilleen teknisesti hyvät, riittävät, turvalliset ja esteettömät kaikille käyttäjille. (Tapaninen, Kauppinen ja Kivinen 2002, 43.) Haastateltavat toivat esiin Kerrotaan Koiralle -työpajan nuorten oman toimijuuden vahvistamista ja yksilöllisyyden huomioimista:

"Tossa siis siihen ryhmän tavoitteisiin liittyen viel sellanen oman toimijuuden vahvistaminen, mikä on täs yks tosi keskeinen juttu. Oman äänen kuuluvaksi saaminen ja semmosen niin ku oman tekijyyden esiintuominen osana ryhmää. Yksin ja osana ryhmää" (Haastattelu A)

"...Kuitenki et siel niin ku kaiken sen keskellä niin joku on se oma yksilönsä silti vielä. Et sä kuulut siihen yhteisöön sellaisena, kun sä olet" (Haastattelu C)

Ryhmässä huomioidaan jokainen siten, että kukin ryhmän jäsen sai vuorollaan esimerkiksi keksiä jumppaliikkeitä tai kertoa tarinasta omaa näkemystään. Ohjaajat pyrkivät myös siihen, että jokainen ryhmäläinen huomioi toisensa kuuntelemalla ja antamalla puheenvuoron.

6.2.5 Ryhmän muotoutuminen

Tuomela & Mäkelän (2011, 88) mukaan ihmisillä on tarve ja taipumus haluta elää järjestäytyneissä ryhmissä, jotka parantavat jäsentensä hyvinvointia. Ihmiset konstruoivat ryhmän yhtenäiseksi kokonaisuudeksi, johon he kuuluvat ja joka säätelee heidän elämänsä. Ryhmien jäsenet ovat taipuvaisia ajattelemaan ryhmänsä näkökulmasta, "me-ajattelemaan" ja toimimaan ryhmänsä parhaaksi, kun ryhmän asenteet ja näkemykset tarjoavat heille perusteen toimia. Usein ihmiset onnistuvat toimimaan aidosti ryhmän jäsenenä ryhmän antamien toimintaperiaatteiden mukaisesti ja sitoutuvat kollektiivisesti ryhmän perustavoitteisiin ja – arvoihin, sen käytäntöihin ja normeihin. (mt.)

Eläinavusteinen sanataideryhmä perustuu vapaaehtoisuuteen. Haastatteluista kävi ilmi positiivisia ryhmäytymiskokemuksia:

“Sit yks tavote iso juttu on se ryhmäytyminen. Ryhmässä oleminen, ryhmässä tekeminen... toi on tosi niin ku heterogeeninen toi mejän porukka. Siin on hirveen jotenki eri kuntosia tyyppejät, joku ei oikeen puhu, joku sanoo neljä sanaa ja joku puhuu kokoajan. Et sillai on ollu kauheen kiva nähä, et miten se on hitsautunu se ryhmä yhteen, vaikka on niin erilaiset lähtökohdat siihen tekemiseen” (Haastattelu A)

”Niin tällöinen ryhmädynamiikka ja tietysti se, että se on hirmusen hauskaa. Kaikki menee tosi mielellään, siel on hauskaa ja kiva ja varmaan yks parhaita mejän järjestämiä toimintoja” (Haastattelu B)

Ihmisen liittyminen ja yhteenkuuluvuuden tarpeet ilmenevät siinä, että ihminen haluaa kuulua johonkin ryhmään ja olla pidetty. Yhteiskunta opettaa meille arvot, asenteet ja normit. Ryhmä luo turvaa ja antaa tukea vaikeissa tilanteissa. Ryhmän jäsenyys koetaan yleensä palkitsevana, samalla kun se toimii idoleihin samaistumispaikkana. Ryhmät asettavat myös samanlaisuuden vaatimuksia, niillä lisätään sidonnaisuutta ryhmään ja ryhmän toteuttamiin arvoihin. Yhteistyön avulla luodaan toiminnalle yhteiset tavoitteet. Usein yhteisön arvot ja ihanteet ovat selvästi esillä. Yhteinen työskentely päämäärien saavuttamiseksi on antoisaa kaikille. Yhteistyö lisää ryhmän jäsenten yhteenkuuluvuuden tunnetta; luodaan me- henkeä. Myönteinen ilmapiiri, sosiaalinen tuki ja kannustus ovat yhteistyötä edistäviä tekijöitä. Vastuunottoon sitoudutaan henkilökohtaisesti. Työn tuotos on nähtävissä ja ulkopuolisten arvioitavissa. (Kalliopuska 1995, 53–55.)

Havainnoissani huomaan useasti, että kun toiminta alkaa, niin nuorilla on alkuringissä, eli koirien pusukierroksen ja jumppaliikkeiden aikana, jatkuva kontakti ohjaajiin ja toisiinsa jokaisella kerralla. Mikäli ilmapiiri on jossain kohtaa levottomampi, niin koira rauhoittaa tilannetta haukottelemalla. Ohjaajat seuraavat tilannetta, ja ilmapiirin rauhoituttua toimintaa jatketaan. Ohjaajan kertoessa sanataideteemaa, nuoret kuuntelevat keskittyneesti ja totisin ilmein. Yhdellä kertaa ohjaaja pyytää kommentteja siihen, millainen loppu tarinalla on. Nuoret sopivat, että tarina päättyy onnellisesti.

Yhtenä havainnointikertana toimintaa ovat minun lisäkseni seuraamassa 4 viittomakielen tulkkiopiskelijaa. Viiden vieraan ihmisen läsnäolo saattoi ehkä omalta

osaltaan vaikuttaa levottomaan ilmapiiriin. Koira makaa lattialla tarinointivaiheessa ja hetken päästä tulee yhden nuoren viereen silitettäväksi. Nuorten kokoontuessa ringiin toiminnan lopuksi, toinen koira (Viljo) makaa keskellä ringiä. Yksi nuorista laittaa pään alas koiran pusua varten, mutta nostaa sen usein ylös. Pienellä opastuksella hän pitää pään alhaalla, jotta Viljo saa annettua pusun. Eleillään hän ottaa koiraan kontaktia, samoin ohjaajiin ja muihin nuoriin.

6.3 Sosiaalisen toiminnan merkitys

6.3.1 Eläinavusteiset sanataideharjoitukset

Diebmann (1992, 111) mainitsee teoksessaan "Mielen kuvia. Taideterapia käytännön hoitotyössä" luovan toiminnan vaikutuksista oppimisvaikeuksista kärsivien hoidossa. Taiteen käyttö luovana välineenä rohkaisee hyvin lempeällä tavalla yksilön itsetunnon ja omanarvontunnon kasvua ja kehittää fyysisiä ja älyllisiä kykyjä (mt). Kosken (1994, 15) mukaan sanataiteessa tarkoituksena on vahvistaa ja tukea oppilaan uskoa omiin kykyihin sekä ohjata jäsentämään kokemuksia, ajatuksia ja elämyksiä. Ryhmässä työskentely lisää oppilaiden sosiaalisia taitoja ja keskinäistä vuorovaikutusta (mt). Haastateltava kuvailee sanataideharjoitusten sisältöä seuraavasti:

"Keväällä me puhuttiin aika paljon jo kiusaamisesta, ryhmässä olemisesta, koskettamisesta, kosketuksesta. Niin ku sellasii sosiaaliseen kanssakäymiseen liittyyvii juttui varmaa aika paljon nyt syksylläki tullaan käymään läpi" (Haastattelu A)

Sanataideharjoituksessa keskustelut pohjautuvat ohjaajan valmistelemiin tehtäviin. Seuraamalla ensimmäisellä havainnointikerralla valittiin jokin itselle tärkeä esine ja keskusteltiin siitä. Tarinoita varten muodostettiin pienryhmät ja lopuksi tarinat luettiin ääneen kaikkien kuullen. Kerrottiin yhteisesti tärkein esine itselle ja jotkut halusivat tietää myös koirien tärkeimmät esineet.

Toisella kertaa Sanataideharjoituksessa teemana oli antiikin Kreikka. Tarinoissa käsiteltiin mm. mustasukkaisuutta, kiusaamista ja itsesuojeluvaistoa. Sen jälkeen, kun kaikkien tarinat oli luettu, nuoret vaihtoivat lennokkaasti keskustelun koiran korvien

asentoon, hännän heilutuksiin ja Viljon hännässä oleviin hakaneulasiin. Seuraavista haastattelusitaateista käy ilmi, kuinka ohjaaja kokee eläinavusteisen sanataiteen:

“Mut käytännössä siin on siis, innostetaan, kannustetaan luovaan ilmaisuun, mielikuvituksen käyttöön, kerrontaan, sanoilla leikkimiseen. Koira toimii siinä niin ku semmosena muurinmurtajana, ikään kun vapauttaa sitä ilmasuu. Motivoi hirveesti ihmisiä siihen juttuu” Haastattelu A)

"Niin me hirveen usein näis mejän työpajoissa rakennetaan ne harjoitukset sen mukaan, et koira tai koirat on päähenkilöitä, ne on niitä tyyppejä jotka seikkailee, joille tapahtuu asioita" (Haastattelu A)

Havaintojeni pohjalta huomaan nuorten olevan innoissaan toiminnasta. Toiminnan aluksi yhteisessä kahvihetkessä ei ole vielä koiria mukana. Nuoret odottavat koiria toimintaan mukaan jokaisella kerralla: tämä ilmenee nuorten kyselynä siitä, koska toinen ohjaaja ja koirat tulevat. Yksi kyselijöistä on nuori, joka arastelee edelleen koirien kohtaamista, mutta silti odottaa innokkaasti niiden saapuvan paikalle. Toisella kertaa koirista oli mukana ainoastaan Viljo, mikä herätti paljon keskustelua. Hilma oli sairastunut ja nuoret kyselivät paljon, mikä Hilmalla on. Toinen ohjaaja selittää tilanteen, ja niin toiminta voi alkaa. Haastateltavat pohtivat koirien merkitystä toiminnassa seuraavasti:

"Eli niin ku koira innostaa näitä ihmisiä pelkällä sil läsnäolollaan tulemaan mukaan. Eli sen ei tarvi olla niin et sä haluat olla sen kanssa fyysisessä kontaktissa, vaan se pelkästään tuo niin ku sillä omalla läsnäolollaan sitä jotakin, mihin me ihmiset ei pystytä” (Haastattelu C)

... "Semmosia kehitysvammaisia, jotka rakastavat eläimiä, joilla ei kotona oo eläintä tai siellä asumisyksikössä ei oo mahdollisuutta pitää, niin pääsisivät tämmöseen kivaan toimintaan. Monissa paikoissa eläimet on täysin pannassa ja sit moni vaikka asuu omassa asunnossaan, niin ei oo mahdollisuutta hoitaa kun ei oo oikeen kykyjä ja valmiuksia niin tää on hieno tilaisuus päästä koiran kanssa tekemisiin” Haastattelu B)

Toimintaan osallistuneet nuoret olivat kiinnostuneita koirista. Jokainen otti kontaktia koiriin jollakin tavalla. Toiminnan onnistumiseksi koiran luonteella on iso merkitys, jotta koira-avusteinen työskentely toteutuu turvallisesti. Kahilaniemi (2016, 33) muistuttaa asioista, joihin on syytä kiinnittää huomiota, kun työskennellään koiran tai

koirien kanssa: koiran on oltava kiltti, peruskoulutettu sekä asianmukaisesti rokotettu ja terve. Koiraa tulee käyttää säännöllisesti terveystarkastuksessa, ja sen loishäädöstä pitää huolehtia. Tällä tavoin varmistetaan toiminnassa sekä asiakkaiden että koirien hyvinvointi. (mt.)

6.3.2 Sosiaalisten toimintojen harjoitteleminen

Sosiaalisissa taidoissa on kyse sosiaalisesta ilmiöstä; vuorovaikutustilanteiden eri osapuolten välillä erilaisissa ympäristöissä rakentuvasta toiminnasta. Sosiaalinen taitavuus on sosiaalisessa vuorovaikutuksessa toteutuvaa joustavaa, tilanteeseen ja ympäristöön sopivaa toimintaa. Sosiaaliset taidot suuntautuvat jollakin tapaa muihin ihmisiin. Sosiaalisissa taidoissa on runsaasti joustavuutta ja avoimuutta, jolloin tilanteeseen sopivaksi mielletävä sosiaalinen toiminta voi saada lukuisia ilmentymismuotoja. Sosiaalisesti hyväksyttävästä ja toivottavasta käyttäytymisestä voidaan löytää lukuisia sosiokulttuurisia, suhteellisen vakiintuneita kielellisiä ja ei-kielellisiä kriteereitä. Tästä huolimatta sosiaalinen toiminta ja sen sopivuus on suuresti vuorovaikutuksessa tilanteittain ihmisten välillä ja kesken rakentuvaa. Sosiaalisessa taitavuudessa oleellista on esimerkiksi ajoitus ja vastavuoroisuus. Keskeistä on, että vuorovaikutuksen osapuolten taidot ovat toisiinsa nähden samankaltaisia ja yhteensopivia. (Saaranen-Kauppinen 2014, 56–57.) Eläinavusteisen sanataiteen ryhmässä harjoiteltiin puheenvuoron antamista ja toisten kuuntelemista:

“Joo meil oli sellane harjotus, kun usein tossa alussa on se toiminnallinen osuus, kun tehdään koiran kanssa ja se on fyysisempää ja on se kellonsoitto, et koira soittaa kuononpäällä sitä kelloa. Me tehtiin sellanen harjotus et kokeillaan sitä vähän erilaisilla äänellä, et kuiskaten ja oikeen kauniisti ja kirkkaasti ja sit vähän sellai möreesti ja harjoteltii tälläsii juttui. Sit meil on yks osallistuja täs ryhmäs on sellanen et hän usein huutaa ja just on sellast päällepuhumista ollu, niin sit sen jälkeen kun oltiin tehty se harjotus et kuiskattiin se. Niin hänelle jäi se koko niin ku koko loppua jaksi päälle se, et hän puhu aika hiljaa ja tosi rauhallisesti...” (Haastattelu A)

Sosiaalinen taitavuus merkitsee kykyä selvittää ja onnistua sosiaalisissa tilanteissa ja on suurelta osin sosiaalisessa vuorovaikutuksessa kasvatuksen ja kokemuksen myötä opittua (Saaranen-Kauppinen 2014, 59). Eläinavusteiset sanataideharjoitukset olivat yksinkertaisia, ja helppoja toteuttaa. Kehitysvammaisten kanssa työskentelyssä toistoilla on suuri merkitys. Toiminta oli samansuuntaista jokaisella kerralla, mutta aiheet ja teemat saattoivat vaihdella. Sosiaalinen toiminta liittyi vahvasti ryhmässä toimimiseen ja toisten huomioonottamiseen. Ryhmässä toimimisessa saattaa olla joskus haastetta, koska kaikilla nuorilla ei ollut aina samaa käsitystä siitä, kuinka toimia toisten nuorten kanssa.

“Yleensäkin niin ku semmonen, kun nyt ollaan kehitysvammasten kanssa tekemisissä, niin niitä asioita saa muistuttaa ja toistella aika tavalla. Just näit niin ku se toisen huomioon ottaminen, mikä on sallittua, miten toista saa koskettaa ja miten saa lähestyä. Just näitä niin kun ryhmätyöskentelytaitoja. Et ihan tämmösii tavallisii koulujuttuja melkee niin ku vois sanoo. Ja tosiaan niit saa sit heidän kans kerrata sit vähän useammin. Sit aina kun tulee uusii porukkaan, niin sit kerrataan vähän useammin, kerran he ei ole sit alun perin ollu mukana” (Haastattelu C)

Havaintojeni mukaan ohjaajat tuntevat nuoret hyvin ja tarvittaessa puuttuvat tilanteisiin hienovaraisesti ja nuoria kunnioittavalla tavalla. Eläinavusteinen valmentaja ja sanataideohjaaja ovat suunnitelleet eläinavusteiseen sanataideryhmään tietynlaisen rutiinin. Toimintaa pystyy ennakoimaan, ja nuoret osaavat hakeutua omatoimisesti toiminnan alkaessa yhteiseen piiriin istumaan. Toiminnan alussa nuoret saavat jokaisella kerralla koirilta hellyydenosoituksia. Useimmat nuoret haluavat Viljolta pusukierroksen, mutta yksi nuorista haluaa ainoastaan silittää koiria, kuten aiemminkin. Koirien hali- ja pusukierrosten jälkeen seuraa jumppatuokio. Pallojumpassa jokainen saa vuorollaan keksiä jumppaliikkeen, ja vuorossa olevalla oli pallo, jota koira kävi koskemassa. Nuoret suhtautuvat toimintaan eri tavoin, ja yksi nuorista ei oikein halua itse keksiä jumppaliikkeitä, mutta osallistuu muiden keksiimiin jumppaliikkeisiin. Nuoret saavat myös itse vaikuttaa toimintaan, ja yksi nuorista sanoo haluavansa seurata koiran kanssa toteutettavaa väritunnistusta. Hilma tunnistaa värejä temppujen avulla, ja tämä on nuorista hauskaa. Lopuksi ryhmässä keskustellaan siitä, mikä on kivaa. Nuorten mielestä kiva on kaikkien osallistuminen toimintaan, koiralta saadut pusut ja koko ryhmä on kiva. Eräs nuorista haaveilee, että olisi hauskaa tehdä retki koirien kanssa esimerkiksi rakennustyömaalle.

Toimintaan osallistuu aina enemmän tai vähemmän kaikki nuoret, jotka ovat paikalla. Nuoret, jotka eivät toimintaan osallistu, ovat jääneet Kerrotaan Koiralle -työpajasta siltä päivältä kokonaan pois. Ryhmässä on nuoria paikalla päivästä riippuen 6-8. Kaikille on riittävästi tilaa. Tila on iso, vähän salimainen. Toiminta on samanlaista ja etenee saman kaavan mukaan, olin paikalla tai en. Koen, etten ainakaan liiaksi häirinnyt työpajan toimintaa.

7. POHDINTA

7.1 Tutkimustulosten pohdintaa

Aiheen valinta tutkimukseeni lähti omasta kiinnostuksestani tutkia eläinavusteista työskentelyä. Keskustellessani eläinavusteisen valmentajan Maarit Haapasaaren kanssa, päädyin tutkimaan eläinavusteisen sanataiteen merkitystä kehitysvammaisille nuorille sosiaalisen hyvinvoinnin teorian kautta. Tutkimukseni tuloksissa muodostuivat kolme pääteemaa, jotka ovat vuorovaikutuksen merkitys, ohjaajien ja ryhmän tuen merkitys, sekä sosiaalisen toiminnan merkitys. Vuorovaikutus ohjaajien ja ryhmän jäsenten kesken näyttäytyi hymyilyllä ja huumorilla. Ohjaajien näkemyksen mukaan nuoret ottavat toisensa ryhmässä hyvin huomioon. Koiria kohtaan vuorovaikutus näkyi eri tavoin. Nuoret ottavat kontaktia koiriin, joko koskemalla, hymyilemällä tai katsomalla. Monet nuorista huomioivat koiria myös silittämällä ja rapsuttamisella. Mikäli koirat kävelevät tilassa, niihin kiinnitetään katseilla huomiota. Nuorten innostuessa koirat rauhoittavat ilmapiiriä haukottelemalla ja istuen nuorten vieressä tai makoillen lattialla.

Tiitola (2012, 48) on tutkinut koira-avusteisen terapian terveysvaikutuksia lasten ja nuorten kuntoutuksessa. Tutkimuksessa koiran todettiin rentouttavan asiakasta, helpottavan vuorovaikutusta, aiheuttavan positiivisia tunnetiloja sekä kehittävän asiakkaan sosiaalisia taitoja. (mt.) Tulokset ovat samansuuntaisia kuin omassa

tutkimuksessani. Ryhmän ohjaajilla ja jäsenillä oli tuki ja turva toisistansa, mutta koirat toivat toimintaan iloisuutta ja rentoutta tekemällä hauskoja tempauksia sekä tarvittaessa rauhoittamalla ilmapiiriä. Ohjaajat olivat valinneet eläinavusteiseen sanataideryhmään nuoret mukaan toimintaan sillä perusteella, että he tulevat toimeen koirien kanssa. Tämä saattoi osaltaan vaikuttaa tutkimustuloksiin.

Ryhmässä vallitsi avoin ilmapiiri. Ohjaajat kokevat, että ryhmässä jokainen saa olla oma itsensä. Silloin tällöin ohjaajat muistuttelevat ryhmän säännöistä, siitä mikä on sallittua ja mikä ei. Yhtenä eläinavusteisen sanataiteen tavoitteena on empatian kokeminen. Ohjaajien mukaan empatian taitoja tulisi vielä nuorten kesken kehittää. Tämä näkyy omissakin havainnoissani ryhmän toiminnassa. Toiset nuoret ottavat muiden tunteita enemmän huomioon kuin toiset. Empatiaa harjoitellaan eläytymällä koiran asemaan. Eläinavusteinen valmentaja myös konkreettisesti opastaa, kuinka koiraa lähestytään rauhallisesti. Haastateltavat kokevat, että eläinavusteisessa sanataideryhmässä näkyy yhteisöllisyys. Havainnointini ryhmän toiminnasta ajoittuu melko lyhyellä aikavälillä, joten yhteisöllisyyden toteutumisesta ryhmässä minulla ei ole kattavia havaintoja. Havaintojeni mukaan kuitenkin ryhmän avoin ilmapiiri, rentous ja yhteinen kiinnostuksen kohde, koirat, jotka olivat toiminnan keskiössä, mahdollistavat yhteisöllisyyden kokemuksen ryhmän jäsenten välillä. Ryhmän jäsenten istuessa piirissä, eli toiminnan alussa ja lopussa, havaitsin yhteenkuuluvuuden tunnetta nuorten ja ohjaajien kesken jokaisella havainnointikerralla.

Eläinavusteiset sanataideharjoitukset olivat yksinkertaisia ja helppoja toteuttaa. Kehitysvammaisten kanssa työskentelyssä toistoilla on suuri merkitys. Toiminta oli samansuuntaista jokaisella kerralla, mutta aiheet ja teemat saattavat vaihdella. Havaintojeni mukaan ryhmä on tiivis porukka, jossa otetaan toiset huomioon. Eläinavusteisessa sanataiteessa harjoiteltiin mielikuvituksen käyttöä, puhuttiin asioista, jotka ovat sallittuja ja joita ei saa tehdä. Toiminnan aikana harjoiteltiin sosiaalisen vuorovaikutuksen taitoja, kuten puheenvuoron antamista ja kuuntelun taitoa. Koira aktivoi toimintaan mukaan, koska koiria odotettiin ryhmään mukaan jokaisella kerralla. Lisäksi eläinavusteiset sanataideharjoitukset olivat rakennettu usein niin, että koirat olivat päähenkilöitä ja niille tapahtui asioita. Sosiaalinen toiminta eläinavusteisessa sanataideryhmässä liittyi vahvasti ryhmässä toimimiseen ja toisten huomionottamiseen. Koen, että toiminnassa vaikuttaa paljon ohjaajien rooli ja ryhmän

jäsenten välinen ryhmädynamiikka, mutta koirat tuovat toimintaan erityistä sisältöä ja lisäarvoa omalla olemuksellaan ja näin ollen motivoivat nuoria toimintaan mukaan.

Riikka Pietarinen (2017, 53–54) on omassa tutkimuksessaan käsitellyt oppilaiden ja kuraattorin kokemuksia eläinavusteisesta koulukuraattorin työstä. Tutkimustuloksista ilmenee, että kuraattorin vastaanotolla käyvien oppilaiden mielialaan koiran merkitys näkyi positiivisesti vaikuttavana tekijänä. Koiran läsnäololla kuraattoritapaamisen aikana oli kohtuullisen suuri merkitys myös vuorovaikutusta ja kommunikaatiota helpottavana ja rauhoittavana tekijänä sekä sosiaalisen tuen tarjoajana. (mt.) Pietarisen tutkimuksesta käy ilmi samankaltaisia tuloksia kuin omastani. Koirat piristivät nuorten mieltä esimerkiksi antaessaan haleja ja pusuja tai tehdessään hauskoja temppuja. Koirien rento olemus ja läsnäolo vaikuttivat koko ryhmän ilmapiiriin ja helpotti nuorten keskinäistä vuorovaikutusta ja kommunikaatiota.

7.2. Tutkimuksen arviointia

Laadullisen tutkimuksen arvioinnin lähtökohtana on tutkijan avoin subjektiviteetti, ja sen myöntäminen, että tutkija on tutkimuksensa keskeisin tutkimusväline. Laadullisessa tutkimuksessa merkityksellisin luotettavuuden kriteeri on tutkija itse ja tämän vuoksi luotettavuuden arviointi koskee koko tutkimusprosessia. (Eskola & Suoranta 2008, 210.) Tutkimuksen luotettavuuden osalta mainitsen, että en pyri tutkimuksellani yleistettävään tietoon, vaan tarkoituksena on tuoda eläinavusteisesta työskentelystä käytävään keskusteluun lasten ja nuorten kokemusten ohelle ammattilaisten käsityksiä ja kokemuksia eläinavusteisesta työskentelystä.

Käytän tutkimukseni arvioinnissa Perttulan (1995, 42–43) mainitsemia luotettavuuden kriteereitä, jotka soveltuvat erityisesti fenomenologisesti suuntautuneeseen tutkimukseen. Ensimmäinen luotettavuuskriteeri on tutkimusprosessin johdonmukaisuus. Tutkittavan kohteen, tutkimuksen aineiston hankintatavan, teoreettisen lähestymistavan, analyysimenetelmän ja tutkimuksen raportointitavan välillä pitää olla looginen yhteys. (mt.) Koen fenomenologis-hermeneuttisen lähestymistavan soveltuvan tutkimukseeni aiheen ja

tutkimuskysymyksen vuoksi. Tutkimuksessani olen kiinnostunut selvittämään niitä merkityksiä, jotka eläinavusteisessa sanataiteessa tukevat kehitysvammaisten nuorten sosiaalista hyvinvointia. Tutkimusmenetelmiä, teoreettista lähestymistapaa ja analyysimenetelmää olen pyrkinyt kuvaamaan raportoinnissani alusta saakka johdonmukaisena kokonaisuutena.

Toinen kriteeri koskee tutkimusprosessin reflektointia ja tutkimusprosessin kuvausta. Tutkijan tulee perustella tutkimukselliset valintansa kaikissa tutkimusprosessin vaiheissa. Tämä tulee ilmetä tutkimusraportista. Lukijan tulee kyetä hahmottamaan tutkimusprosessin kulku ja sen kokonaisuus. Tutkimusaineiston analyysikuvaukseen tulee raportissa kiinnittää erityistä huomiota. (mt.) Olen kuvannut analyysin toteutusta aineistoni esimerkkien avulla, jotta lukija hahmottaa paremmin, miten aineistolähtöisen sisällönanalyysin luokittelu on tutkimuksessani toteutettu. Tutkimusprosessin eri vaiheet olen pyrkinyt tuomaan esille niin avoimesti kuin mahdollista.

Kolmantena kriteerinä on tutkimuksen aineistolähtöisyys. Kvalitatiivinen tutkimus etenee aina tutkimusaineiston ehdoilla ja on siten tutkimusprosessin kokonaisuudessa keskeisimmässä asemassa. (mt.) Käytin analyysivaiheessa aineistolähtöistä sisällönanalyysia. Aineistolähtöisyys näkyy tutkimuksessani esimerkiksi siinä, kuinka paljon luokkia analyysivaiheessa lopulta muodostui.

Neljäntenä kriteerinä on kontekstisidonnaisuus. Kontekstilla tarkoitetaan ihmisen ulkopuolisen todellisuuden kokonaisuutta sekä ihmisen koettua maailmaa. Toisaalta ihmisten merkityssuhteet on oltava mielekkäästi tutkittavissa vain hänen koetun maailmansa kokonaisuudessa. Yksilökohtaisuus on säilytettävä tutkimusprosessissa mahdollisimman pitkään. Tämä yksilökohtaisuus on yleensä huomioitu ja toteutettu tutkimusmetodin asettamien kriteerien puitteissa. (mt.) Teemahaastattelu jonkin verran rajoitti tutkittavien vapautta ja yksilöllisyyttä. Olen tuonut tutkittavien kokemuksia ja käsityksiä esiin käyttämällä haastatteluesimerkkejä. Haastateltavillani on ollut myös mahdollisuus arvioida tutkimustani ennen sen julkaisemista.

Viidentenä kriteerinä on tavoiteltavan tiedon laatu. Käsitteellisestä laadusta puhuttaessa tarkoitetaan käsitteellistä yleistettävyyttä eli yleiskäsitettä. Vaikka kaikki laatu ilmeneekin yksittäisissä kokemuksissa, ilmiöissä ja tapahtumissa, pystymme havaitsemaan näissä samankaltaisuutta, jonka avulla pystymme tunnistamaan toisia

tapahtumia. Kokemus on aina erityinen, mutta samankaltaisuus perustuu ihmisen kykyyn ajatella yleiskäsitteiden kautta. (mt.) Tutkimukseni aineisto oli melko suppea, joten yleistyksiä koskevia päätelmiä on hankala tehdä. Tutkimustuloksistani löysin kuitenkin joitakin yhtäläisyyksiä aiempiin eläinavusteisesta työskentelystä tehtyihin tutkimuksiin. Näitä olen käsitellyt tutkimusten tulosten pohdintaosiossa.

Kuudentena kriteerinä on eri metodien yhdistäminen. Usean metodin käyttämisellä voidaan mahdollisesti parantaa tutkimuksen luotettavuutta. (mt.) Tutkimukseni luotettavuutta olen pyrkinyt parantamaan käyttämällä aineistotriangulaatiota, eli kahta eri tutkimusmenetelmää, haastattelua ja havainnointia.

Seitsemäntenä on tutkijayhteistyö (mt). Tutkijayhteistyötä en tutkimuksessani hyödyntänyt. Se olisi voinut parantaa tutkimukseni luotettavuutta, kun olisi saanut toisenkin tutkijan näkökulman tutkimusaineiston hankintaan ja tutkimustulosten tulkintaan. Toisaalta fenomenologis-hermeneuttisen lähestymistavan käyttämistä tutkimuksessani olisi voinut haitata kahden eri tutkijan omat tulkinnat aineistosta. Suhtauduin tutkijana aineistooni niin avoimin mielin kuin mahdollista. En voi kuitenkaan kiistää, etteikö oma esiymmärrykseni eli ennakko-oletukseni, aiemmat kokemukseni ja kirjallisuuteen perehtyminen olisi joiltain osin vaikuttanut tutkimukseni tuloksiin. En ole kuitenkaan kirjoittanut tutkimustani täysin omien pohdintojen varassa, vaan olen käynyt paljon keskustelua tutkimuksestani graduohjaajani kanssa. Haastattelin tutkimuksessani ammattilaisia, joten tutkimukseni luotettavuutta on saattanut parantaa se, että minulla on aiempaa kokemusta eläinavusteisesta työskentelystä.

Kahdeksas kriteeri on tutkijan subjektiivisuus. Tutkija on tutkimustyönsä subjekti. Tutkimusraportista tulee ilmetä, miten tutkija on reflektoinut, analysoinut ja raportoinut aiheitaan tutkimuksen eri vaiheissa. (mt.) Pidin havainnointipäiväkirjaa, muuten olen tuonut reflektiotani ilmi tutkimukseni eri vaiheissa.

Yhdeksäs kriteeri on tutkijan vastuullisuus. Tutkijan on suoritettava kaikki tutkimukselliset vaiheensa systemaattisesti. Tutkijan tulee arvioida vastuullisuutensa suhteessa tutkimuksen toteuttamiseen. (mt.) Ymmärrän vastuullisuuteni tutkimuksessani, olen pyrkinyt kuvaamaan tutkimusprosessini niin rehellisesti kuin mahdollista.

Luotettavuuden kriteerien kautta tutkimukseni arviointia on helpompi hahmottaa. Minun täytyy kuitenkin todeta, että fenomenologis-hermeneuttinen lähestymistavan toteuttaminen oli ajoittain haastavaa tutkimuksessani. Kahden eri suuntauksen yhdistämiseen tuli itse muodostaa tasapaino. Minusta tuntui, että mitä enemmän otin selvää fenomenologiasta ja hermeneutiikasta, sen enemmän olin pyörällä päästäni. Mielestäni fenomenologis-hermeneuttisen lähestymistavan toteuttaminen tutkimuksessani onnistui kuitenkin melko hyvin. Tutkijana olen ollut rehellinen ja tuonut ilmi tutkimuksessani käsitystäni siitä, ettei esimerkiksi puhdas aineistolähtöisyys tutkimuksessani ole ollut täysin mahdollista. Olen suhtautunut tutkittavien omaan kokemukseen tutkittavasta aiheesta avoimin mielin. Lukijan on mahdollista hahmottaa tulkintaani tutkittavien kokemuksista ja merkitysten muodostumisesta tutkimustuloksissa esiintyvien useiden sitaattien kautta.

Edeltä mainitsemieni luotettavuuden kriteerien lisäksi, yritysmuotoisen toiminnan tutkiminen asetti tutkimuksellisesti omat haasteensa etenkin eettisyyden kannalta. Anonymiteetin suojaaminen ei kaikkien tutkittavien osalta ollut mahdollista. Kirjoitetaan-Koiralle® -menetelmän kehittäjät esiintyvät mediassa usein. Toisaalta menetelmän kehittäjät kokevat tutkimustyön arvokkaaksi omalle toiminnalleen ja suhtautuvat nimiensä julkaisemiseen varsin myönteisesti. Lähetin kuitenkin kolme eri lupahakemusta tutkittaville, jotta suullinen ja kirjallinen suostumus oli toteutettu asianmukaisesti. Tutkimustani sain toteuttaa täysin vapaasti ja oman aikatauluni puitteissa.

7.3 Jatkotutkimusmahdollisuuksia

Eläinavusteisen työskentelyn tai koira-avusteisen työskentelyn tutkimuksia lukiessani olen huomannut suurimman osan niistä olevan kvalitatiivisia, kuten omanikin on. Aihe kaipaisi laajempaa tarkastelua. Eläinavusteista työskentelyä on toteutettu nuorten kanssa aiemminkin, joten sen vaikuttavuutta nuorten hyvinvointiin voisi arvioida esimerkiksi laajemmassa kyselytutkimuksessa.

Eläinavusteista työskentelyä tai koira-avusteisuutta nuorisotyön ja nuorisotutkimuksen näkökulmasta ei ole vielä tutkittu kovinkaan paljon, joten sen osalta tarvitaan lisää tutkimusnäyttöä. Tämä voisi auttaa lisäämään eläinavusteisen työskentelyn käyttöä nuorisotyön puolella.

LÄHTEET:

- Aaltio, Iiris & Puusa, Anu (2011) Laadullisen tutkimuksen luotettavuus. Teoksessa Anu, Puusa & Pauli, Juuti (toim.) Menetelmäviidakon raivaajat. Perusteita laadullisen tutkimuslähestymistavan valintaan. Johtamistaidon Opisto, Hansaprint. 153–182.
- Aaltola, Elisa (2014) Empatia ja moraalinen toimijuus. Teoksessa Pekka Kuusela & Mikko Saastamoinen (toim.) Hyvän elämän sosiaalipsykologia. Toimijuus, tunteet ja hyvinvointi. UNIPress. 19–36.
- Allardt, Erik (1976) Hyvinvoinnin ulottuvuuksia. Porvoo: Werner Söderström.
- Anttila, Pirkko (2014) Tutkimisen taito ja tiedon hankinta. Metoditietämystä kaikille. <https://metodix.fi/2014/05/17/anttila-pirkko-tutkimisen-taito-ja-tiedon-hankinta/#7.3.1>. Viitattu 5.11.2016.
- Diebmann, Marian (1992) Mielen kuvia. Taideterapia käytännön hoitotyössä. Suomentanut Kaisa Koskinen. Kuopio: Kustannus Puijo.
- Eriksson, Susan (2008) Erot, erilaisuus ja elinolot –vammaisten arkielämä ja itsemäärääminen. Helsinki: Kehitysvammaliiton tutkimuksia 2008:3.
- Eskola, Jari & Suoranta, Juha (2008) Johdatus laadulliseen tutkimukseen. 8. painos. Tampere: Osuuskunta Vastapaino.
- Eskola, Jari & Vastamäki, Jaana (2015) Teemahaastattelu: Opit ja opetukset. Teoksessa Juhani, Aaltola & Raine, Valli (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. 4., uudistettu ja täydennetty painos. Jyväskylä: PS-kustannus. 27–44.
- Fors, Päivi & Vatula-Pimiä, Marja-Leena (2014) Sosiaalinen turva ja hyvinvointi. Helsinki: Edita Publishing. 5., uudistettu painos.
- Gadamer, Hans-Georg (2005) Hermeneutiikka. Ymmärtäminen tieteissä ja filosofiassa. Tampere: Vastapaino. 2. painos.
- Green Care 1 Finland: <http://www.gcfinland.fi/green-care-/menetelmat/elainavusteiset-menetelmat/>. Viitattu 14.2.2018.
- Green Care 2 Finland: <http://www.gcfinland.fi/elainavusteisuus>. Viitattu 27.2.2016.
- Grönfors, Martti (1985) Kvalitatiiviset kenttätutkimusmenetelmät. Helsinki: WSOY. 2. painos.
- Grönfors, Martti (2015) Havaintojen teko aineistonkeräyksen menetelmänä. Teoksessa Juhani, Aaltola & Raine, Valli (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. 4., uudistettu ja täydennetty painos. Jyväskylä: PS-kustannus. 146–161.
- Hali-Koira: <http://www.hali-koira.fi/kirjoitetaan-koiralle>. Viitattu 27.2.2016.
- Haarni, Ilka (2006) Keskenäistä yhdenvertaisuutta. Vammaisten henkilöiden hyvinvointi ja elinolot Suomessa tutkimustiedon valossa. Helsinki: Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimus- ja kehittämiskeskus julkaisuja 2006:6 <http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/77988/R6-2006-VERKKO.pdf>. Viitattu 13.2.2018.
- Handlin, Linda (2010) Human-human and human-animal interaction. Some common physiological psychological effects. Väitöskirja https://pub.epsilon.slu.se/2423/1/handlin_1_101222.pdf. Viitattu 29.6.2018.

- Heino, Linda & Landén, Kristina (2015) Opettajien käsityksiä Kirjoitetaan Koiralle -työpajan vaikutuksista ja eläinavusteisesta työskentelystä. Pro gradu -tutkielma <http://www.halikoira.fi/media/tiedostot/kirjoitetaankoirallegradu.pdf>. Viitattu 5.3.2016.
- Hietanen Jari, Leppänen Jukka & Peltola Mikko (2008) Ilo pinnassa: positiivisten tunteiden ilmeneminen kasvoilla. Teoksessa Raija-Leena Punamäki, Pirkko Nieminen & Matti Kiviaho (toim.) Mieli ja terveys: ilon ja muutoksen psykologiaa. Tampere: Tampereen Yliopistopaino. 11–28.
- Hirsjärvi, Sirkka & Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula (2007) Tutkija ja kirjoita. Helsinki: Tammi. 13., osin uudistettu painos.
- Hirsjärvi, Sirkka & Hurme, Helena (1991) Teemahaastattelu. Helsinki: Yliopistopaino. 5. painos.
- Hjerpe, Reino (2011) Hyvinvointi, hyvä elämä ja onnellisuus. Teoksessa Osmo, Kontula (toim.) Suomalaisen hyvinvoinnin ja onnellisuuden tulevaisuus. Helsinki: Väestöliitto. 210–231.
- Howie, Ann R, (2015) Teaming with your therapy dog. Purdue University Press: <http://web.a.ebscohost.com/helios.uta.fi/ehost/ebookviewer/ebook/bmxlYmtfXzk4NTk4NV9fQU41?sid=8602fe82-6207-48cb-8446-f4f6a8ea4cd0@sessionmgr4007&vid=0&format=EB&rid=1>. Viitattu 5.2.2018.
- Ikonen, Oiva (toim.) (1998) Kehitysvammaisten opetus. Mitä ja Miten? Helsinki: Hakapaino. 409–436.
- Ikäheimo, Kaija (toim.) (2013) Karvaterapiaa. Eläinavusteinen työskentely Suomessa. Helsinki: Yliopistopaino. 1–13.
- Janhunen, Kirsi-Marja (2013) Kouluhyvinvointi nuorten tulkitsemana. Väitöskirja http://epublications.uef.fi/pub/urn_isbn_978-952-61-1021-9/urn_isbn_978-952-61-1021-9.pdf. Viitattu 26.6.2018.
- Juntunen, Matti & Mehtonen Lauri (1982) Ihmistieteiden filosofiset perusteet. Jyväskylä: Gummerus. 2. painos.
- Kahilaniemi, Eeva (2016) Eläinavusteinen interventio. Asiakkaan toiminnallisuuden tukeminen koira-avusteisin menetelmin. Viestipaino, Tampere 2016. Kustantaja Voimatassu.
- Kainulainen, Sakari (2011) Hyvinvointitutkimuksen kehityslinjat Suomessa. Teoksessa Juho Saari (toim.) Hyvinvointi. Suomalaisen yhteiskunnan perusta. Helsinki: Gaudeamus University Press. 140–168.
- Kalliopuska, Mirja (1990) Empatia– tie ihmisyyteen. Helsinki: Kirjayhtymä. 3. painos.
- Kalliopuska Mirja (1995) Sosiaaliset taidot. Helsinki: Painatuskeskus Oy.
- Kananen, Jorma (2008) Kvali. Kvalitatiivisen tutkimuksen teoria ja käytänteet. Jyväskylän Ammattikorkeakoulun julkaisuja –sarja.
- Kihlström-Lehtonen (2009) Minä ja koirani. Koiran vaikutus toiminnalliseen Hyvinvointiin. Pro gradu -tutkielma https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/22209/URN_NBN_fi_jyu200910203997.pdf?sequence=1. Viitattu 5.3.2016.
- Korhonen, Vesa (2005) Työn ja oppimisen verkostot. Teoksessa Esa Poikela (toim.) Oppiminen ja sosiaalinen pääoma. Tampere: Tampereen Yliopistopaino. 201–222.
- Korvenpää, Milla & Oksa, Nora (2012) "Kylämummi on sellanen, kenest niin ku välittää". MLL:n Varsinais-Suomen piirin kylämummi- ja vaaritoiminta- lapsen näkökulmasta. Amk opinnäytetyö

http://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/50111/Korvenpaa_%20Milla_Oksa_Nora.pdf?sequence=1&isAllowed=y. Viitattu 13.4.2016.

Koski, Mervi (1994) Taskut täynnä tarinoita. Turku: Cultura.

Krutsin, Pia (2005) Sanataidekasvatusta Suomessa –kirjoittajakoulutuksesta kaikkien harrastukseksi. Teoksessa Marja-Leena, Mäkelä (toim.) Sanaista taidetta. BTJ Kirjastopalvelu, Saarijärvi: Gummerus Kirjapaino. 25–36.

Kuula, Arja (2006) Tutkimusetiikka. Aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys. Tampere: Vastapaino.

Kuula, Arja (2011) Tutkimusetiikka. Aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys. Tampere: Vastapaino. 3. Painos.

Laine, Kaarina (2005) Minä, me ja muut sosiaalisissa verkostoissa. Helsinki: Otava. 1. painos.

Laine, Timo (2007) Miten kokemusta voidaan tutkia? Fenomenologinen näkökulma. Teoksessa Juhani, Aaltola & Raine, Valli (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. Jyväskylä: PS-kustannus. 2., korjattu ja täydennetty painos. 28–45.

Langinvainio, Heimo (2016) Hyvää elämää koiran kanssa. Koiran vaikutuksesta koiranomistajan hyvinvointiin ja onnellisuuteen. Suomen Kennelliiton julkaisu 2016:2

https://www.kennelliitto.fi/sites/default/files/media/kennelliitto_julkaisu_final_0.pdf
Viitattu 31.5.2018.

Laukkanen, Marjo & Vaattovaara, Virpi (2012) Kuulumisen tiloja verkossa. Teoksessa: Karin Filander & Vanhalakka-Ruoho (toim.) Yhteisöllisyys liikkeessä. Jyväskylä: Bookwell. 2. Painos. 187–214.

Launonen, Kaisa (2007) Vuorovaikutus – kehitys, riskit ja tukeminen kuntoutuksen keinoin. Jyväskylä: Gummerus kirjapaino.

Lehtonen, Mikko (1996) Merkitysten maailma. Tampere: Vastapaino.

Metsämuuronen, Jari (2001) Laadullisen tutkimuksen perusteet. Viro: International Methelp. 2., tarkistettu painos.

Mäki, Silja (2009) Sanataide herättää tunteet ja unelmat. Teoksessa Silja, Mäki & Pirjo, Arvola (toim.) Tarina tukee lasta. Opas lasten ja nuorten kirjallisuusterapiaan 2. Helsinki: DUODECIM. 220–253.

Niemelä, Jorma (2002) Identiteettityö, sosiaalinen pääoma ja marginaalista murtautuminen. Teoksessa Petri Ruuskanen (toim.) Sosiaalinen pääoma ja hyvinvointi. Jyväskylä: PS-kustannus. 76–93.

Niemi, Petteri, Kotiranta, Tuija & Haaki, Raili (2011) Sosiaalisen muutos, monimuotoisuus ja tutkimus. Teoksessa Tuija Kotiranta, Petteri Niemi & Raili, Haaki (toim.) Sosiaalisen toiminnan perusta. Helsinki: Gaudeamus. 7–20.

Niskanen, Sirkka (2008) Fenomenologinen hermeneutiikka. Teoksessa Juha Perttula & Timo Latomaa (toim.) Kokemuksen tutkimus. Merkitys–tulkinta–ymmärtäminen. Rovaniemi: Lapin yliopistokustannus. 3. painos. 103–105.

Ojanen Markku, (2001) Ilo, Onni, Hyvinvointi. Helsinki: Kirjapaja.

Ojanen, Markku (2009) Hyvinvoinnin käsikirja. Helsinki: Kirjapaja.

Opetushallitus: http://www.oph.fi/koulutus_ja_tutkinnot/taiteen_perusopetus/sanataide
e. Viitattu 27.2.2016.

- Pajukoski, Marja (2002) Hyvinvointi toiminnan kohteena. Teoksessa: Anna-Liisa Karhunen & Minna Pernaa (toim.) Ympäristö ja hyvinvointi. Helsinki: WSOY Stakes. 54–84.
- Perttula, Juha (1995) Kokemuksen tutkimuksen luotettavuudesta. Kasvatus 1995:1, 39–46 <http://www.doria.fi/handle/10024/12161>. Viitattu 18.7.2018.
- Pietarinen, Riikka (2017) Eläinavusteinen työskentely sosiaalityössä. Oppilaiden ja kuraattorin kokemuksia eläinavusteisesta koulukuraattorin työstä http://epublications.uef.fi/pub/urn_nbn_fi_uef-20170433/urn_nbn_fi_uef-20170433.pdf. Viitattu 11.6.2017.
- Putnam, Robert (1993) Making Democracy Work - Civic Traditions in Modern Italy. New Jersey: Princeton University Press: https://chinhnghia.com/1255640943_making_democracy_work_civic_traditions_in_modern_italy_1994_putnam.pdf. Viitattu 15.6.2018.
- Puusa, Anu & Juuti, Pauli (2011) Laadullisen lähestymistavan yleistyminen kulttuurinäkökulman myötä. Teoksessa Anu, Puusa & Pauli, Juuti (toim.) Menetelmäviidakon raivaajat. Perusteita laadullisen tutkimuslähestymistavan valintaan. Johtamistaidon Opisto, Hansaprint. 31–46.
- Rauhala, Lauri (1989) Ihmisen ykseys ja moninaisuus. Helsinki: Karisto kirjapaino.
- Ruuskanen, Petri (2015) Sosiaalinen pääoma. Teoksessa: Kai Eriksson (toim.) Verkostot yhteiskuntatutkimuksessa. Helsinki: GAUDEAMUS. 214–233.
- Saaranen-Kauppinen, Anita & Puusniekka, Anna (2006) KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto: http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/L7_3_2.html. Viitattu 4.3.2016.
- Saaranen-Kauppinen, Anita (2014) Sosiaaliset taidot: näkökulmia toimijuuteen ja hyvinvointiin työelämässä. Teoksessa: Pekka Kuusela & Mikko Saastamoinen (toim.) Hyvän elämän sosiaalipsykologia. Toimijuus, tunteet ja hyvinvointi. Unipress. 54–70.
- Saari, Juho (2011) Hyvinvointi. Suomalaisen yhteiskunnan perusta. Helsinki: Gaudeamus University Press.
- Saastamoinen, Mikko (2012) Aikalaiskeskustelu yhteisöllisyydestä. Teoksessa: Karin Filander & Vanhalakka-Ruoho (toim.) Yhteisöllisyys liikkeessä. Jyväskylä: Bookwell. 2. Painos. 33–66.
- Simpura, Jussi & Uusitalo Hannu (2011) Hyvinvointi ja sosiaalinen kehitys. Teoksessa Juho Saari (toim.) Hyvinvointi. Suomalaisen yhteiskunnan perusta. Helsinki: Gaudeamus University Press. 106–139.
- Tapaninen, Annikka, Kauppinen, Tapani, Kivinen, Kirsti (2002) Mitä yhteistä ympäristöllä on hyvinvoinnin kanssa. Teoksessa: Anna-Liisa Karhunen & Minna Pernaa (toim.) Ympäristö ja hyvinvointi. Helsinki: WSOY Stakes. 19–53.
- Tiainen, Norma (2015) Eläinavusteinen erityispedagogiikka. Koira-avusteisen työskentelyn merkitys kahdelle kehitysvammaiselle henkilölle kotona ja toimintakeskuksessa. Amk opinnäytetyö. http://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/92278/Tiainen_Norma.pdf?sequence=2&isAllowed=y. Viitattu 6.3.2016.
- Tiitola Anna (2012) Koira-avusteinen terapia ja sen terveysvaikutukset lasten ja nuorten kuntoutuksessa. Amk opinnäytetyö. https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/39800/Tiitola_Anna.pdf. Viitattu 8.1.2018.

- Timonen, Liisa (2012) Oppijan toimijuus ja ammattikorkeakoulu oppijan kasvun tukijana. Teoksessa Päivi Atjonen (toim.) Oppiminen ajassa –kasvatus tulevaisuuteen. Joensuun vuoden 2011 kasvatustieteen päivien parhaat esitelmät artikkeleina. Jyväskylä: Jyväskylän yliopistopaino. 32–36.
- Tuomela, Raimo & Mäkelä Pekka (2011). Sosiaalinen toiminta. Teoksessa Tuija, Kotiranta, Petteri Niemi & Raili Haaki (toim.) Sosiaalisen toiminnan perusta. Helsinki: Gaudeamus. 87–112.
- Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli (2002) Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi. 1.-2. painos.
- Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli (2018) Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi. Uudistettu laitos.
- Varto, Juha (1996) Laadullisen tutkimuksen metodologia. Tampere: Tammer-Paino.
- Vilkka, Hanna (2007) Tutki ja mittaa. Määrällisen tutkimuksen perusteet. Helsinki: Tammi.
- Vilkka, Hanna (2015) Tutki ja kehitä. Jyväskylä: PS-kustannus. 4., uudistettu painos.
- Virtanen, Juha (2006) Johdatus fenomenologiaan. Teoksessa Jari Metsämuuronen (toim.) Laadullisen tutkimuksen käsikirja. Jyväskylä: Gummerus kirjapaino, 1. laitos 1. painos. 152–163.

LIITE 1 Saatekirje

SAATEKIRJE

Hei!

Olen Nora Laine, Tampereen yliopiston nuorisotyön ja nuorisotutkimuksen maisterivaiheen opiskelija. Olen opinnoissani siinä vaiheessa, että on tullut lopputyön eli pro gradu -tutkielman aika. Toteutan tutkimukseni yhdessä eläinavusteisen valmentajan Maarit Haapasaaren ja sanataidekasvattajan Veera Vähämaan kanssa. Kiinnostuksen kohteenani on Kerro Koiralle -työpaja ja siellä toteutettava eläinavusteinen sanataide. Selvitän tutkimuksessani ammattilaisten käsityksiä eläinavusteisen sanataiteen merkityksestä erityistä tukea tarvitsevien nuorten sosiaalisen hyvinvoinnin tukemisessa. Tutkimus on laadullinen tutkimus, koska kerään tietoa pienestä joukosta haastattelun ja havainnoinnin avulla.

Tutkimusta varten haastattelen kolmea ammattilaista ja havainnoin Kerro Koiralle -työpajassa toteutettavaa eläinavusteista sanataidetta. Haastattelut nauhoitan ja havainnoinnin aikana teen muistiinpanoja. Aineiston keruun suoritan syys- ja lokakuun aikana. Tutkimukseen osallistuminen on täysin vapaaehtoista ja osallistumisen saa keskeyttää milloin vain. Toivon kuitenkin, että suhtaudutte myötenmielisesti lupien antamiseen, jotta eläinavusteisen sanataiteen menetelmää pystytään jatkossa kehittämään. Tutkimuksessa havainnoinnin osalta tutkittavien nimet eivät tule tutkimuksessa ilmi ja tutkimuksen materiaali hävitetään aineiston käsittelyn jälkeen. Tutkimuksen on tarkoitus valmistua kesällä 200x.

Tutkimuksen lupalaput tulee palauttaa Maarit Haapasaarelle osoitteeseen: xxxxx
xxxxxxxxx xxx xxxxx viimeistään xx.x.200x.

Mikäli teillä on kysyttävää liittyen tutkimukseeni, toivon että otatte rohkeasti yhteyttä!

Ystävällisin terveisin:

Nora Laine

xxxxx.xxxx.x.xxxxxx.xxx.xx

LIITE 2 Teemahaastattelurunko

Taustatiedot

Eläinavusteinen Sanataide

Toiminta

Vuorovaikutus

Empatia

Sosiaaliset suhteet ja verkostot

Yhteisöllisyys

Työpajan fyysinen ja sosiaalinen ympäristö